

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Politický proces „Pavel Kaš'ák a spol.“ na Jilemnicku v roce 1952

Bakalářská práce

Autor: Roman Vyšanský
Studijní program: Historické vědy – specializace historie
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Roman Vyšanský

Studium: F20BP0044

Studijní program: B0222A120001 Historické vědy

Studijní obor: Historie

Název bakalářské práce: **Politický proces "Pavel Kašťák a spol." na Jilemnicku v roce 1952**

Název bakalářské práce AJ: The political process "Pavel Kašťák and spol." in the Jilemnice region in 1952

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na proces "Pavel Kašťák a spol.," který proběhl v říjnu 1952 v Jilemnici. Popisuje jeho aktéry, průběh a důsledky v kontextu doby. Zmíněny jsou i události, které procesu předcházely, stejně jako ty následující, včetně pozdější rehabilitace. Práce vychází především z materiálů dochovaných v archivních fondech, zejména ve fondu Státního soudu Praha a z vyšetřovacích spisů StB, jakož i z dobového tisku. Bakalářská práce je zaměřena na proces "Pavel Kašťák a spol.," který proběhl v říjnu 1952 v Jilemnici. Popisuje jeho aktéry, průběh a důsledky v kontextu doby. Zmíněny jsou i události, které procesu předcházely, stejně jako ty následující, včetně pozdější rehabilitace. Práce vychází především z materiálů dochovaných v archivních fondech, zejména ve fondu Státního soudu Praha a z vyšetřovacích spisů StB, jakož i z dobového tisku.

Literatura:

ŠEDIVÝ Ivan, NĚMEČEK Jan, KOCIAN Jiří, TŮMA Oldřich (eds.), Únor 1948 v Československu. Nástup komunistické totality a proměny společnosti, Praha 2011.

Rychlík Jan, Československo v době socialismu 1945-1989, Praha 2020.

KABÁT Jindřich, Psychologie komunismu, Praha 2011.

Prameny:

NA Praha, pracoviště Chodovec: fond *Státní soud Praha*.

ABS Praha, *fond LB V*.

Zadávací pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Oponent: Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 1.2.2023

Prohlášení: Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 30. 6. 2023

Poděkování

Rád bych poděkoval Mgr. Jindřichu Koldovi Ph.D., za rady, trpělivost a věnovaný čas strávený nejenom nad poloprázdným pultem. Taktéž děkuji Národnímu archivu, Archivu bezpečnostních složek a Státnímu okresnímu archivu Semily za předložení archiválií a velmi vstřícný přístup. Poděkování dále směřuje mým studijním kolegům a kolegyním, kteří mi byli během psaní práce oporou a snášeli všechno mé stěžování a poznámky, přičemž nesmím zapomenout ani na barmana Dominika z podniku BeerNardýn, který mi během tohoto stěžování obětavě nosil nápoje. V neposlední řadě děkuji mamě a skautskému středisku Jestřáb Jilemnice, které mi dovolilo dopisovat tuto práci během letního tábora.

Anotace:

VYŠANSKÝ, Roman, *Politický proces „Pavel Kašťák a spol.“ na Jilemnicku v roce 1952*, Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Hradec Králové 2023, 42 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na proces "Pavel Kašťák a spol.," který proběhl v říjnu 1952 v Jilemnici. Popisuje jeho aktéry, průběh a důsledky v kontextu doby. Zmíněny jsou i události, které procesu předcházely, stejně jako ty následující, včetně pozdější rehabilitace. Práce vychází především z materiálů dochovaných v archivních fondech, zejména ve fondu Státního soudu Praha a z vyšetřovacích spisů StB, jakož i z dobového tisku. Bakalářská práce je zaměřena na proces "Pavel Kašťák a spol.," který proběhl v říjnu 1952 v Jilemnici. Popisuje jeho aktéry, průběh a důsledky v kontextu doby. Zmíněny jsou i události, které procesu předcházely, stejně jako ty následující, včetně pozdější rehabilitace. Práce vychází především z materiálů dochovaných v archivních fondech, zejména ve fondu Státního soudu Praha a z vyšetřovacích spisů StB, jakož i z dobového tisku.

Klíčová slova: Jilemnice, politický proces, agrárníci, národní socialisté, agent chodec, Josef Zeman, perzekuce

Annotation:

VYŠANSKÝ, Roman, *The political process "Pavel Kaš'ák and spol." in the Jilemnice region in 1952*, University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, Hradec Králové 2023 42 pp. Bachelor thesis.

The bachelor thesis focuses on the trial of "Pavel Kaš'ák and Co." which took place in October 1952 in Jilemnice. It describes its actors, course and consequences in the context of the time. The events that preceded the trial as well as those that followed, including the later rehabilitation, are also mentioned. The work is based mainly on materials preserved in archival funds, especially the State Court in Prague and the StB investigation files, as well as the contemporary press. The thesis focuses on the trial of "Pavel Kaš'ák and Co.", which took place in October 1952 in Jilemnice. It describes its actors, course and consequences in the context of the time. The events that preceded the trial as well as those that followed, including the later rehabilitation, are also mentioned. The work is based mainly on materials preserved in archival funds, especially the State Court in Prague and the StB investigation files, as well as the contemporary press.

Keywords: Jilemnice, political trial, agrarians, national socialists, agent walker, Josef Zeman, persecution

Obsah

Úvod	1
1. Literatura a prameny	1
2. Kontext procesu.....	3
2.1. Společenský a politický vývoj v Československu v letech 1948 až 1952.....	3
2.2. Okres Jilemnice	4
2.3. Josef Zeman	6
3. Obvinění	9
3.1. Pavel Kašťák.....	10
3.2. Rudolf Kodejš.....	11
3.3. František Jiránek.....	13
3.4. Václav Petrák.....	14
3.5. František Čech	15
3.6. Miloslav Štěpánek	17
3.7. Augustin Kubát.....	18
3.8. Bohumil Rychtr	19
3.9. Josef Ševčík	20
3.10. Rudolf Stránský	21
3.11. Miroslav Kochánek.....	22
4. Zatčení a vazba.....	23
5. Průběh procesu	27
5.1. Úřední zajištění procesu	27
5.2. Hlavní líčení	28
5.3. Medializace procesu	33
6. Odnětí svobody	35
6.1. Místa výkonu trestu	35
6.2. Snahy o propuštění	35

6.3. Amnestie	37
6.4. Finanční vyrovnání	38
7. Propouštění vězňů	42
8. Události po propuštění	44
Závěr.....	47

Použité zkratky

ABS – Archiv bezpečnostních složek

CIC – Counter Intelligence Corps (Protišpionážní sbory)

ČSL – Československá strana lidová

ČSNS – Československá strana národně socialistická

ČSS – Československá strana socialistická (viz ČSNS)

JNV – Jednotný národní výbor

Kčs – Korun československých

KP – Krajská prokuratura

KSČ – Komunistická strana Československa

KV – Krajské velitelství

MNV – Místní národní výbor

MO – Místní organizace

NPT – Nápravně pracovní tábor

RSZML – Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (agrárníci)

SNB – Sbor národní bezpečnosti

StB – Státní tajná bezpečnost

ÚNZ – Ústav nápravného zařízení

VB – Veřejná bezpečnost

VÚ – Vězeňský ústav

Úvod

Tato práce se bude zabývat doposud nepříliš známým procesem se skupinou „Pavel Kašťák a spol.“ v kontextu lokálním i historickém. Proces byl součástí akce „Léto“, která byla zaměřena na zlomení odporu proti kolektivizaci, který byl často navázán na pozůstatky agrárního komplexu, šlo však zejména o rozbití zpravodajské skupiny „Oheň na Strážníku“ člena 2. a 3. odboje, agenta CIC a bývalého funkcionáře ČSNS Josefa Zemana (1920-1999). Jednalo se o jeden ze čtyř politických procesů navázaných na Zemana a o jediný proces tohoto typu v Jilemnici. Událost rozbila doposud silnou základnu Československé strany národně socialistické na Jilemnicku. Odsouzeno bylo deset mužů k celkovému trestu 158 let odnětí svobody a jeden k doživotnímu trestu.

Cílem práce je na základě dokumentů z Národního archivu a Archivu bezpečnostních složek vytvořit časovou osu politického procesu od zatčení prvního z odsouzených, přes jejich vyšetřování, komunikaci mezi jednotlivými složkami státního aparátu, hlavní líčení, až po dobu odnětí svobody, snahy o propuštění, finanční vyrovnávání a následné propouštění odsouzených na svobodu. Tomu bude odpovídat i samotná struktura práce. Zároveň chci nastínit v medailoncích život odsouzených, abychom byli schopni snáze pochopit jejich motivace. Všechny poznatky pak uvedu v závěru práce.

1. Literatura a prameny

Primární literaturou¹ pro tuto práci se stala publikace Karla Kaplana a Pavla Palečka *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, která z obecného hlediska pokrývá politické procesy 50. let v Československu, a publikace Zory Dvořákové *Navzdory nenávisti a mstě* z roku 2002, která se zabývá zejména procesy s katolickou inteligencí. Můžeme zmínit také dílo *Jménem republiky!* od Ivany Bláhové, Terezy Staré a Lukáše Blažka popisující osm konkrétních případů politických procesů. Rehabilitací procesů v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech se zabývá kniha *Revize politických procesů a rehabilitace jejich obětí v komunistickém Československu* od Tomáše Bursíka a Jaroslava Pažouta.² Díla sice přímo nepopisují mnou zkoumané události, díky nim jsem ale mohl porovnávat jednotlivé části procesu. V obou publikacích pak nalezneme další odkazy na další literaturu z oboru. Dále bych zmínil také periodika, zejména pak recenzovaný časopis *Paměť a dějiny* od Ústavu pro studium totalitních režimů (například číslo 3/2022, které se zabývá procesem s Rudolfem Slánským).³ Dalším periodikem, které může být užitečné při zkoumání tohoto tématu, je Sborník Archivu bezpečnostních složek.

Co se týče zpracování Kašťákovy kauzy, nenašel jsem monografii, která by se tímto konkrétním procesem podrobněji zabývala. Procesu se dotýká Ivo Navrátil v příspěvku *Oheň na Strážníku. Procesy s tzv. Zelenou internacionálou na Jilemnicku* ve sborníku *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník*, sv. 16 a Petra Masopustová ve své diplomové práci *Politický proces s tzv. zelenou internacionálou na Liberecku*.⁴ O téma se zajímá i několik regionálních amatérských badatelů, tématu však i nadále chybí podrobnější zpracování. Ze širšího hlediska téma politických procesů pokrývá již výše zmíněná Zora Dvořáková nebo Karel Kaplan, případně Jindřich Kabát v publikaci *Psychologie komunismu*. Zejména velké procesy

¹ Plné bibliografické údaje můžete nalézt v seznamu literatury.

² Tomáš BURSÍK, Jaroslav PAŽOUT, *Revize politických procesů a rehabilitace jejich obětí v komunistickém Československu*, Praha 2021.

³ *Paměť a dějiny*. 2022. Praha.

⁴ Petra MASOPUSTOVÁ, *Politický proces s tzv. zelenou internacionálou na Liberecku*, Diplomová práce, Technická univerzita Liberec, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Liberec 2014.

(tzv. monstrprocesy) jsou zmapovány velmi dobře⁵, zatímco bočním a lokálním procesům není věnováno dostatek pozornosti, pravděpodobně i pro těžkost pochopení místních vztahů.

Hlavní základnou pro psaní této práce se však stala dokumentace procesu ve fondu Státního soudu Praha, uložená v Národním archivu a vyšetřovací spisy jednotlivých obžalovaných v Archivu bezpečnostních složek Ministerstva vnitra v Praze.⁶ Obsahem těchto materiálů jsou zatýkácí protokoly, poznámky o domovních prohlídkách, výpovědi obžalovaných a svědků, vlastní životopisy obviněných, zprávy vyšetřujících orgánů o doplňujících šetření, žaloba, rozsudky a záznamy ze soudního přelíčení. Z nich lze rekonstruovat část procesu a osobností obžalovaných, je však nutné přihlídnout k době vzniku a autorech dokumentů. Tato problematika vyniká zejména v dokumentech vypracovaných na několika různých místech, viz. rozdílná fakta ve zprávách o pověsti zpracovávaných místními odděleními VB a životopisech ve vyšetřovacích spisech, které byly psány za dozoru vyšetřovatelů. Vzhledem k nedostatku literatury k této konkrétní události a nepokrytí tématu budu postupovat chronologicky v rámci pramenné základny, kterou jsem měl k dispozici.

⁵ Karel KAPLAN; Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001. Kaplan s Palečkem zde rozebírají zejména proces s Miladou Horákovou, Heliodorem Píkou či Rudolfem Slánským. V díle pak nalezneme odkazy na další a další literaturu k tématu.

⁶ Národní archiv Praha, pracoviště Chodovec (dále NA), fond (dále f.) Státní soud Praha (dále StS), neuspořádaný. Archiv bezpečnostních složek (dále ABS), fond (dále f.) Vyšetřovací svazky (dále VS), V-512 Liberec.

2. Kontext procesu

2.1. Společenský a politický vývoj v Československu v letech 1948 až 1952

Na přelomu února a března 1948 převzala Komunistická strana Československa, podporovaná kolaboranty z řad sociálních demokratů, lidovců a národních socialistů moc v Československu. Nejprve začali obsazovat klíčová místa ve vládě, bezpečnostních složkách a státních institucích.⁷ V reakci na tyto události, zejména pak čistky ve Sboru národní bezpečnosti ministrem vnitra Václavem Noskem (KSČ), rezignovalo 12 nekomunistických ministrů, čímž plně předali moc do rukou komunistů.⁸ Dne 9. května 1948 schválilo Ústavodárné Národní shromáždění novou Ústavu Československé republiky, kterou již těžce nemocný prezident Edvard Beneš odmítl podepsat. Po volbách na konci května 1948, kdy bylo možno volit pouze z kandidátů komunisty ovládané Národní fronty, Edvard Beneš rezignoval a na jeho místo byl zvolen předseda vlády a KSČ Klement Gottwald.⁹ Tímto bylo převzetí moci dokončeno.

Po uchopení moci se začala totalitní vláda vypořádávat s vnitrostátní opozicí. K tomu posloužily politické procesy podle sovětského vzoru. Jeden z významných politických procesů té doby byl proces s generálem Heliodorem Píkou. Píka, významná postava československé armády, se vymykal politickému vlivu komunistické strany. Jeho odpor vůči ovlivňování armády komunistickým režimem ho činil nežádoucím prvkem. V roce 1952 byl generál Píka zatčen a obviněn ze spiknutí proti republice. Během soudního procesu byl nucen vyslovit falešné přiznání a byl odsouzen k trestu smrti. V roce 1953 byl popraven. Proces s generálem Píkou měl za cíl posílit kontrolu komunistické strany nad armádou a zastrašit ostatní důstojníky, aby se nepokoušeli o odpor vůči režimu.¹⁰

Dalším významným politickým procesem byl proces s Miladou Horákovou a dalšími politickými odpůrci a kritiky totalitního komunistického režimu (Záviš Kalandra, Oldřich Pelcl, Františka Zeminová...)¹¹ V roce 1950 byla Horáková zatčena a obviněna z velezrady a špionáže. Během soudního procesu byla vystavena nespravedlivým praktikám, mučení a manipulaci svědectvími. Bývalá poslankyně Prozatímního a Ústavodárného Národního

⁷ Jan KŘEN, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005, s. 1109.

⁸ František ČAPKA, Jitka LUNEROVÁ, *1948: Vítězný únor*, Praha 2012, s. 108.

⁹ Karel PACNER, *Osudové okamžiky Československa*, Praha 2018, s. 356-357.

¹⁰ Antonín BENČÍK, Karel RICHTER, *Vražda jménem republiky: Tragický osud generála Heliodora Píky*, Praha 2006, s. 330.

¹¹ Jan RYCHLÍK, *Československo v období socialismu 1945–1989*, Praha 2020, s. 127.

shromáždění byla odsouzena k trestu smrti a v roce 1950 popravena. Tento proces sloužil mimo jiné jako varování pro politickou opozici, aby se nepokoušela o kritiku a odpor vůči režimu.¹²

Jakousi „pravicovou“ obdobou procesu s Miladou Horákovou byl boj proti tzv. Zelené internacionále.¹³ Petr Anev uvádí, že tento boj „přináší postižení občanských složek společnosti, prakticky vyloučených z veřejného života již v roce 1945 – agrárníků, národních demokratů a integrálních katolíků.“¹⁴ Ačkoliv byly tyto skupiny potlačovány, měly stále velký vliv ve venkovském prostředí a brzdily kolektivizaci. Procesy s údajnými přísluhovači Zelené internacionály, mezinárodní organizace sdružující agrární strany, tak měly za cíl zlikvidovat opozici z řad agrárníků a lidovců. Organizace žádný reálný vliv v Československu neměla, jednalo se tak o čistě smyšlené obvinění, které bylo užíváno i u zcela nesouvisejících případů.¹⁵ Anev ale správně upozorňuje, že někteří konzervativně smýšlející občané proti režimu být mohli a mísí se nám zde reálné akce odporu s vylhanými obviněními StB.¹⁶ Tuto věc můžeme sledovat i v konkrétním případě procesů proti skupině „Oheň na Strážníku“, kdy byli členové a členky skupiny skutečně zapojeni do odboje, obvinění proti nim však byla přehnaná.¹⁷

Politické procesy v 50. letech v Československu měly devastující následky. Vedly k likvidaci politické opozice, zastrasování a potlačování svobody projevu. Tyto procesy vytvořily atmosféru strachu a nedůvěry mezi občany. Lidé se báli vyjádřit své nesouhlasné názory a mnozí se ocitli ve vězení, na popravištích či byli nuceni opustit zemi. Politické procesy vytvořily obraz Československa jako totalitního státu, v němž byly základní občanské svobody potlačovány a jednotlivci byli obětováni pro upevnění komunistické moci.

2.2. Okres Jilemnice

Proces, který sleduje tato práce, se odehrává na lokální úrovni dnes již neexistujícího politického okresu Jilemnice. Jilemnice působila jako správní centrum regionu pravděpodobně již od svého vzniku. Stavbou hradu Štěpanice zhruba v polovině 13. století během valdštejnské pojizerské kolonizace vznikla potřeba nového správního centra. To bylo založeno vedle vesnice Jilem na křižovatce cest. První písemná zpráva o Jilemnicích pak pochází z roku 1353 z konfirmačních knih pražského arcibiskupství, kde je zmiňována osada Gilempnicz. Po

¹² Karel KAPLAN. Druhý proces: Milada Horáková a spol. - rehabilitační řízení: 1968-1990. Praha 2008, s. 70.

¹³ RYCHLÍK, Československo...s. 128.

¹⁴ Petr ANEV, Procesy s údajnými přísluhovači Zelené internacionály. *Paměť a dějiny*. Praha, 2012(04), s. 23.

¹⁵ Vladimír DOSTÁL. *Agrární strana. Její rozmach a zánik*. Brno 1998, s. 259–264.

¹⁶ ANEV, Procesy s údajnými přísluhovači... s. 23.

¹⁷ Ivo NAVRÁTIL, Oheň na strážníku. Procesy s tzv. Zelenou internacionálou na Jilemnicku. *Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník; 16*, Semily 2003, s. 152.

rozdělení štěpanického panství v roce 1492 bylo město rozděleno mezi dvě panství – jilemnickému panství připadla horní polovina města s tvrzí a štěpanickému (později hornobranskému) panství dolní polovina s kostelem svatého Vavřince.¹⁸ Hrad Štěpanice tak ztratil své hospodářské postavení a město se stala plnohodnotným centrem panství. Na Jilemnickém panství se jako majitelé vystřídali Valdštejnové, pánové z Újezdce a Kúnic, Křinečtí z Ronova a Harantové z Polžic a Bezdruzic, načež František Pavel Harant z Polžic, poslední příslušník tohoto rodu, odprodal v roce 1701 panství Ferdinandu Bonaventurovi z Harrachu, nejvyššímu hofmistru císařského dvora a majiteli hornobranského statku. Tím bylo město opětovně spojeno a fungovalo jako centrum jilemnického velkostatku. V majetkú Harrachů město zůstalo až do roku 1945, kdy byl na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů a zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, zabaven zbytek majetku rodu Harrachů.¹⁹

Okresy v Čechách vznikly roku 1850 císařským nařízením z roku 1849 jako základní správní jednotka (náhrada za zrušená panství). Okresy byly rozděleny na dva typy – soudní a politické. V letech 1850 až 1855 byl soudní okres Jilemnice a Rokytnice přiřazen podkrajskému úřadu ve Vrchlabí. Dne 9. října 1854 však bylo vydáno nařízení ministerstva práv, ministerstva vnitřních záležitostí a ministerstva financí o změně politické a soudní organizace království Českého a dne 26. května 1855 zahájil okresní úřad v Jilemnici svůj provoz.²⁰ Jilemnický okres čítal 25 katastrálních obcí a měl 28 876 obyvatel. V roce 1868 došlo ke změně, kdy byl spojen jilemnický a rokytnický politický okres. Nový správní celek měl sídlo v Jilemnici, čítal 36 katastrálních obcí a měl 47 881 obyvatel. Toto rozdělení pak vydrželo s menšími správními změnami až do zaboru pohraničí v roce 1938, kdy soudní okres Rokytnice a Vysoké nad Jizerou připadl Německu. Po druhé světové válce byl okres obnoven v původním rozsahu, přičemž prvním předsedou se stal odbojář a člen ČSNS Josef Zeman. Byl však v roce 1946 nahrazen Oldřichem Rydvaem, členem KSČ. Politický okres Jilemnice zanikl v roce 1960 zákonem o územním členění státu č. 36/1960 Sb. a jako takový byl včleněn do semilského okresu.²¹

¹⁸ Jan LUŠTINEC, *Jilemnice – historická zastavení*. Jilemnice 2000, s. 29-32.

¹⁹ ČESKO. § 1 odst. 1 písm. b) dekretu č. 12/1945 Sb., prezidenta republiky o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa - znění od 23. 6. 1945. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-12#p1-1-b>

²⁰ Jaroslav BARTÁK, Ivo NAVRÁTIL, *Příručka k fondu Okresní úřad Jilemnice*, Státní okresní archiv Semily, f. Okresní úřad Jilemnice, Semily 1989.

²¹ Igor ČINOVEC a Ivo NAVRÁTIL, *Příručka k fondu Okresní národní výbor Jilemnice*, Státní okresní archiv Semily, f. Okresní národní výbor Jilemnice, Semily 1984.

Jako ukazatel politického smýšlení obyvatel jilemnického okresu nám mohou posloužit výsledky voleb. Od roku 1920 parlamentním volbám dominovala Česká strana národně socialistická – v roce 1920 vyhrála se ziskem 23 %, o pět let později vyhrála se ziskem 24,8 %.²² Podporu si držela i v roce 1929, kdy získala 23,6 % hlasů. Podobnou, regionálně zajímavou dominanci, si udržovala i ČSL, která se pravidelně umísťovala s náskokem na předních místech voleb.²³

Ve volbách do NS ČSR v roce 1935 zvítězila ČSNS s výsledkem 18,3 % hlasů. Druhá skončila RSZML s 14,9 % a třetí ČSL s 14,6 %. V porovnání s celorepublikovými výsledky propadla SdP, která, ačkoliv vyhrála volby, zde získala pouze 2,9 % hlasů. KSČ na Jilemnicku získala 9,5 % (celorepublikově 10,3 %) a ČSDSD 10,9 % (12,5 %).²⁴

Volby do Ústavodárného národního shromáždění v roce 1946 v politickém okrese Jilemnice vyhrála KSČ se ziskem 44,9 % hlasů (celorepublikově 31,2 %). Jako druhá skončila ČSNS s 26,5 % hlasů (18,4 %). Obrovskou podporu pak zaznamenala ČSL, která získala 20,7 % hlasů, což byl její nejlepší výsledek v Libereckém kraji. Sociální demokracie naopak zaznamenala výrazný propad a volilo ji pouze 7,4 % obyvatel, což byl její nejhorší výsledek v Libereckém kraji během voleb.²⁵

2.3. Josef Zeman

Celým, mnou zkoumaným, procesem prostupuje jméno a osobnost Josefa Zemana. Josef Zeman se narodil 25. června 1920 ve Stanovém. Pocházel z významné semilské rodiny Zemanových, jeho strýcem byl spisovatel Antonín Zeman (známý pod pseudonymem Antal Stašek) a bratrancem spisovatel Kamil Zeman (známý jako Ivan Olbracht). S Olbrachtem měl podle svého syna, Vladimíra Zemana, poměrně dobrý vztah i přesto, že byli politickými odpůrci. Konzultoval s ním tak například texty, které psal do novin.²⁶ Olbracht ani Stašek v procesu nejsou zmíněni, nejspíše právě díky jejich poplatnosti vládnoucí KSČ. Otcem Josefa Zemana byl Václav Zeman a matkou Marie Zemanová. V roce 1943 si vzal Marii Kodejšovou, dceru Rudolfa Kodejše staršího a Jany Kodejšové a sestru Rudolfa Kodejše mladšího. Celá rodina se účastnila protinacistického odboje. Dne 12. června 1944 byla zatčena Zemanova

²² *Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny - 1920–2006*, Příloha Výsledky hlasování podle okresů v letech 1920–1946, Český statistický úřad, Praha 2008, s. 9–40.

²³ *Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny - 1920-2006...*, s. 71.

²⁴ TAMTÉŽ, s. 102.

²⁵ TAMTÉŽ, s. 129.

²⁶ Vladimír ZEMAN, *Paměť Národa, Příběhy našich sousedů* (<https://www.pametnaroda.cz/cs/zeman-vladimir-1946>) [citováno k 18. 2. 2023]

manželka Marie a o tři dny později byla popravena v Pankrácké věznici.²⁷ O pět dní později, 20. června 1944 byl dodatečně popraven i Zemanův otec Václav.²⁸ Proces na Vysocku byl teprve třetím případem zvláštního soudu (tzv. Sondergericht) v Čechách a jednalo se o zastrašovací akci.²⁹

Samotný Zeman podle vzpomínek svého syna, Vladimíra, utekl během převozu do Semil a do konce války se skrýval. Po druhé světové válce vstoupil do ČSNS a po vzniku ONV Jilemnice 3. května 1945 se stal jeho předsedou. Po řádných volbách do ONV dne 30. září 1945 zůstal předsedou a 1. místopředsedou se stal člen KSČ Oldřich Rydval. Po parlamentních volbách v květnu 1946 a ustavující schůzi 6. června 1946 byl na předsednickém místě vystřídán Oldřichem Rydvalem.³⁰

V lednu roku 1948 měl Zeman nabídnout pomoc s útekem Rudolfu Beranovi, bývalému předsedovi protektorátní vlády. Ačkoliv odmítl, byl Zeman 18. března 1948 zatčen a obviněn pro styky s domácím a zahraničním odbojem, že se stýkal s „bývalými exponenty agrární strany“, že rozšiřoval znepokojivé zprávy a usiloval o zřízení páté strany. Důkazy však k žalobě nestačily a Zeman byl o tři dny později z vazby propuštěn.³¹ Josef Zeman emigroval v září téhož roku do americké okupační zóny v Německu a začal budovat zpravodajskou síť nazvanou „Oheň na Strážníku“.³² Po odhalení několika mrtvých schránek jsou členové a členky v rámci akce sítě zatčeni na základě akce „Léto“, která byla zaměřena na zlomení odporu proti kolektivizaci, který byl často navázán na pozůstatky agrárního komplexu.³³ Zemanova skupina a lidé s ní spojení jsou souzeni ve čtyřech procesech: Václav Lampa a spol. (říjen 1952), Pavel Kašťák a spol. (říjen 1952) a dva liberecké procesy „se Zelenou internacionálou“ v říjnu a listopadu téhož roku.³⁴

Josef Zeman nebyl nikdy obviněn a po rozbití své agenturní sítě se přesunul do Saint Paul v Minnesotě ve Spojených státech amerických, kde mu bylo 26. října 1955 uděleno státní

²⁷ Vojenský Historický Archiv, fond Domácí odboj 1938–1945, kr. 6, inv. č. 47-4, soudní řízení proti kolaborantům a zrádcům Vysoké nad Jizerou. Popis přelíčení vysockého zvláštní soudu, nedatováno.

²⁸ Lucie HRADECKÁ, Marie Zemanová. In *Z Českého ráje a Podkrkonoší. Vlastivědný sborník*. Sv. 15. Semily: Státní okresní archiv Semily, 2002. s. 273

²⁹ RYDVAL, *Semilsko v boji za svobodu 1938–1945*, s. 77. 231 VHA, fond Domácí odboj 1938–1945, kr. 6, inv. č. 47-4, soud

³⁰ Státní okresní archiv Semily, fond ONV Jilemnice, kart. 75, zn. I 17a/5-42.

³¹ Ivo NAVRÁTIL, *Oheň na strážníku. Procesy s tzv. Zelenou internacionálou na Jilemnicku. Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník; 16, Semily 2003*, s. 152.

³² NAVRÁTIL, s. 176.

³³ Zora DVORÁKOVÁ, *Navzdory nenávisti a mstě*, Třebíč 2002, s. 25.

³⁴ MASOPUSTOVÁ, *Politický proces s tzv. zelenou internacionálou...* s. 146-148.

občanství. Zemřel 14. srpna 1999 v Overland Park v Kansasu. Dům, kde Zemanova rodina žila, byl ještě během totality zbořen.

3. Obvinění

Skupina Pavla Kašťačka měla za úkol zejména zpravodajskou činnost. Na rozdíl od např. procesu s Miladou Horákovou zde obvinění skutečně odbojovou činnost prováděli, což dokazuje i výpověď Zemanova syna Vladimíra Zemana pro Paměť národa.³⁵ Obstarávali komunikaci s Josefem Zemanem (přičemž samotný Kašťaček za pomoci svého syna Miloše zařídil i přechod Zemana přes hranice), zprostředkovávali písemnou komunikaci a pomocí ní prováděli i špionážní činnost. K tomu využívali sestavu několika mrtvých schránek. V zahraničí měla skupina nejen Zemana jako agent CIC, ale i Kašťačkova syna Miloše.³⁶ Politicky organizovaných před začátkem procesu však bylo šest odsouzených (Stránský, Ševčík, Rychtr, Čech, Kochánek, Kubát), všichni z nich po druhé světové válce působili v ČSNS, Stránský a Ševčík byli během meziválečného období členy agrárníků, Čech a Kochánek byli během druhé světové války organizováni v Národním souručenství, Kubát byl v meziválečném období členem Národních demokratů. Členy politické strany v době procesu byl pouze Pavel Kašťaček, který byl členem Československé strany národně socialistické, a František Čech, který byl členem KSČ.

Mezi odsouzenými byli čtyři podnikatelé, tři rolníci, dva úředníci, správce nemocnice a člen SNB. Sociální původ pravděpodobně také hrál roli – tři odsouzení měli dle materiálů soudu dělnický původ, dva maloroľnický, čtyři živnostenský a dva zeměděľský.

³⁵ Vladimír ZEMAN, *Paměť Národa, Příběhy našich sousedů* (<https://www.pametnaroda.cz/cs/zeman-vladimir-1946>) [citováno k 18. 2. 2023]

³⁶ Národní archiv Praha, pracoviště Chodovec (dále NA), fond (dále f.) Státní soud Praha (dále StS), neuspořádaný, rozsudek.

3.1. Pavel Kašťák

Pavel Vojtěch Kašťák se 24. ledna 1898 (ve spisu často chybně uváděn rok 1888³⁷) ve Sklenařicích do rodiny cestáře Františka Kašťáka (zemřel 1920) a Františky, rozené Doškové.³⁸ Absolvoval měšťanskou školu ve Vysokém nad Jizerou a vyučil se truhlářem u firmy Kapras Jablonec nad Jizerou, po vojně skončil s hodností desátníka v záloze. Oženil se s Františkou Tomšovou, se kterou měl dvě děti: Miloše, narozeného v roce 1925 a Vlastu, narozenou 1929. Pracoval jako truhlář v Pasekách nad Jizerou a obkladač v Kořenově.³⁹ Od roku 1921 vydělával jako faktor návleku korálků, kdy zaměstnával deset a později 30 domácích dělnic.⁴⁰ Živnost vedl až do roku 1950. V roce 1923 vstoupil do Československé strany národně socialistické.

Obrázek 1: Fotografie vyšetřovaného Pavla Kašťáka při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pavlu Kašťákovi

Po druhé světové válce se účastnil obnovy ČSNS v politickém okrese Jilemnice, přičemž od května 1946 do ledna 1947 zastával funkci důvěrníka MO ČSNS ve Sklenařicích a od ledna 1946 do rozpuštění strany v roce 1948 funkci okresního důvěrníka pro okres Vysoké nad Jizerou. Podle obžaloby pomáhal spolu se svým synem Milošem, příslušníkem pohraniční stráže, Josefu Zemanovi, bývalému předsedovi ONV Jilemnice a funkcionáři ČSNS, k útěku

³⁷ NA, f. StS, neuspoř, žaloba.

³⁸ Státní oblastní archiv v Hradci Králové: Sbirka matrik Východočeského kraje, sign.: 6867
datace: 1886–1911.

³⁹ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pavlu Kašťákovi

⁴⁰ NA, f. StS, neuspoř, zpráva o pověsti.

přes hranice, Zeman si však nakonec vybral jinou cestu. Kašťák později udržoval kontakt s Josefem Zemanem a působil tak jako spojka mezi ním a manželkou. V roce 1949 pak nabídl několika lidem ilegální přechod přes hranice za pomoci svého syna.

Kašťák byl zatčen 6. ledna 1952 a převezen do vazební věznice v Liberci. Od 17. března 1952 do 23. června téhož roku byl „vypůjčen“ do rukou KV StB Karlovy Vary, kde byl držen až do 16. října téhož roku. Pod fyzickým nátlakem byl donucen k přiznání a k naučení se své výpovědi nazpaměť. Kašťák byl odsouzen na doživotí s propadnutím celého jmění a ztrátě občanských práv.⁴¹ 16. října nastoupil k výkonu trestu do věznice ve Valdicích. Propuštěn byl již v roce 1960 na základě amnestie Antonína Novotného a poté žil a pracoval ve Sklenařicích. Datum jeho smrti je neznámé.

3.2. Rudolf Kodejš

Rudolf Kodejš se narodil 20. března 1913 v Jesenném do rodiny Rudolfa Kodejše st. a Jany, roz. Boučkové.⁴² Jeho otec se účastnil protinacistického odboje na Semilsku⁴³ a byl spolu se svou dcerou Marií zatčen 12. června 1944, odsouzen při zvláštním soudu ve Vysokém nad Jizerou o tři dny později a 24. června 1944 na Pankráci popraven.⁴⁴ O činnosti jeho otce se soudní spisy zmiňují jen stroze, zpráva o pověsti hovoří pouze o tom, že Rudolf Kodejš starší nežije, ve výslechu obviněného je upřesněno „popr. 1944“. Jana Kodejšová byla odvečena do koncentračního tábora v Aichách, odkud se podle Kodejšových slov vrátila 28. června 1945.⁴⁵

⁴¹ TAMTÉŽ, vyřízení rozsudku.

⁴² TAMTÉŽ, rodný list Rudolfa Kodejše.

⁴³ Byl zatčen v rámci skupiny, která ukryvala pplk. Jindřicha Ulmanna, který na Jilemnicku a Semilsku ustanovoval Obranu Národa. Tato skupina byla rozbita.

⁴⁴ VHA, fond Domácí odboj 1938–1945, kr. 6, inv. č. 47-4, soudní řízení proti kolaborantům a zrádcům Vysoké nad Jizerou. Popis přelíčení vysockého zvláštní soudu, nedatováno.

⁴⁵ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolfu Kodejšovi

Obrázek 2: Fotografie vyšetřovaného Rudolfa Kodejše při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolfovi Kodejšovi.

Kodejš byl bratrem Marie Kodejšové, která si vzala výše zmíněného Josefa Zemana a která byla odsouzena v procesu „Václav Lampa a spol.“ o tři měsíce dříve.⁴⁶ Rudolf Kodejš v roce 1937 nastoupil k četnictvu v Domažlicích, během protektorátu pak sloužil u četnictva v Motyčíně u Kladna. Pravděpodobně i díky tomu unikl perzekuci ze strany nacistů. V roce 1940 a krátce v roce 1941 byl na tři měsíce odkomandován ke střežení politických vězňů v Kladně.⁴⁷ V květnu 1945 se podílel na odzbrojení jednotek Volksturm v Motyčíně a po osvobození se přihlásil do SNB.⁴⁸ V listopadu 1948 byl navržen na ocenění za vypátrání pachatelů několika zločinů. Během přijímání se přiznal k tomu, že jeho švagrem je Josef Zeman, který byl již toho času v emigraci a byl sledován StB.⁴⁹ Díky referencím z jeho předchozího působení byl přijat k SNB, nicméně začal být sledován. Jeho sledováním byl pověřen velitel stanice SNB strážm. Munzar.⁵⁰ Kodejš složil služební přísahu 7. prosince 1951 v Jilemnici.⁵¹ Kvůli Kodejšově zaměstnání máme o jeho osobě patrně největší přehled ze všech zúčastněných, neboť v Archivu bezpečnostních složek se nachází jeho personální spis.

⁴⁶ Vladimír ZEMAN, *Paměť Národa, Příběhy našich sousedů* (<https://www.pametnaroda.cz/cs/zeman-vladimir-1946>) [citováno k 18. 2. 2023]

⁴⁷ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolfovi Kodejšovi

⁴⁸ NA, f. StS, žaloba.

⁴⁹ ABS, fond Personální spisy příslušníků MV: personální spis ev. č. 3113/13; hlášení o štrážm. Rudolf Kodejš ze dne 27. listopadu 1949.

⁵⁰ TAMTÉŽ, zpráva MV ve věci Rudolfa Kodejše ze dne 8. října 1949.

⁵¹ TAMTÉŽ, služební přísaha Rudolfa Kodejše.

Kodejšova ilegální činnost spočívala v kontaktu s Marií Zemanovou a Josefem Zemanem a v ilegálním držení pušky. Ve vazební věznici byl držen od 31. ledna 1952. Odsouzen byl na 25 let vězení a držen ve věznicích v Leopoldově, Ostrově a Příbrami. V roce 1960 byl propuštěn na amnestii.⁵²

3.3. František Jiránek

František Jiránek se narodil 28. prosince 1913 v Nepochisích. Jeho otcem byl zemědělec Karel Jiránek a matkou Františka, roz. Šidlicová.⁵³ Jiránek v roce 1936 vstoupil do Republikánského dorostu československého venkova, mládežnické organizace při RSZML, kde byl až do roku 1938. Původně pracoval jako laborant v mlékárně, později se přesunul do Dolní Branné, kde získal statek. Žaloba o něm hovoří jako o člověku, který za vidinou zisku odešel do pohraničí v domnění, že se obohatí. V roce 1945 vstoupil do ČSNS, po únorovém puči však z partaje odešel a podle svých slov vstoupil „na Gottwaldovu výzvu“ do KSČ, odkud byl po roce 1951 vyloučen.⁵⁴

Obrázek 3: Fotografie vyšetřovaného Františka Jiránka při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Františku Jiránkovi.

⁵² NA, f. StS, žaloba.

⁵³ TAMTÉŽ, výslech obviněného Františka Jiránka.

⁵⁴ TAMTÉŽ, žaloba.

Dne 19. prosince 1948 byl Ministerstvem zemědělství Československé republiky vyznamenán čestným odznakem „Za práci“ za vykonanou práci při budování republiky. V rámci toho dostal i příspěvek 1 500 Kčs.⁵⁵ Jiránek v roce 1950 vstoupil do JZD a v roce 1951 byl za narušení osevního plánu odsouzen okresním soudem ve Vrchlabí k odnětí svobody v délce tří měsíců a peněžité pokutě 20 tisíc Kčs.⁵⁶

Jiránek se znal s Janem Novákem odsouzeným dříve v procesu Václav Lampa a spol., kterému pro jeho činnost zapůjčil 5000 Kčs. V květnu 1950 Novák zprostředkoval schůzku Jiránek a Zemana v Dolní Branné a podával zprávy o stavu JZD. Ve vazební věznici byl od 23. února 1952. Jiránek byl odsouzen k 10 letům vězení a propadnutí veškerého majetku. Trest vykonával ve věznici Ostrov a propuštěn byl v roce 1960 na amnestii.⁵⁷

3.4. Václav Petrák

Václav Petrák se narodil 7. srpna 1920 v Dolních Štěpanicích do rodiny zedníka Václava Petraka st. a Anny, roz. Novotné. Vyučil se strojním zámečnickem u firmy Ježek a Stránský v Jilemnici, později se živil jako nástrojář.⁵⁸

Obrázek 4: Fotografie vyšetřovaného Václava Petraka při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Václavu Petrakovi.

⁵⁵ TAMTÉŽ, Udělení čestného odznaku Františku Jiránekovi dne 19. prosince 1948.

⁵⁶ TAMTÉŽ, žádost generální prokuratury o výpis z rejstříku trestů Františka Jiránek

⁵⁷ NA, f. StS, žaloba.

⁵⁸ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Václavu Petrakovi.

V žalobě o jeho životě před procesem není nic, ve zprávě o pověsti je napsáno, že „vedl život velice spořádaný, veřejného života v Dolních Štěpanicích se téměř nezúčastňoval, politicky organizován není.“⁵⁹ Kromě nemovitosti a motocyklu prý neměl majetek. V roce 1945 vstoupil do ČSL a zastával funkci člena výboru místní organizace. V roce 1948 byl ze strany vyloučen.⁶⁰ Byl katolického vyznání, což mu bylo během celého vyšetřování i procesu vyčítáno.

Byl odsouzen za styky s Bohumilem Šírem, odsouzeným v procesu „Václav Lampa a spol.“ Údajně věděl o styku Bohumila Šíra s Josefem Zemanem a měl styky s údajnou protistátní skupinou s heslem „Oheň na strážníku“. Údajně podával západním službám informace o hospodářské a politické situaci v ČSR. Vzhledem k jeho postavení je však krajně nepravděpodobné, že by měl jiné informace, než ty, které přečetl z novin. Byl odsouzen k 17 letům vězení. Trest vykonával ve věznicích Ostrov a Mírov. V roce 1955 mu byl trest zkrácen o sedm let. Propuštěn byl na amnestii v roce 1960.⁶¹

3.5. František Čech

František Čech se narodil 1. června 1913 do rodiny krejčího Františka Čecha st. a Magdaleny, roz. Ševčíkové. Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a roku 1937 získal titul JUDr. Během protektorátu byl organizován v Národním souručenství. V roce 1938 nastoupil jako koncipista politické správy na zemském úřadě v Praze, v dubnu 1939 byl přeložen k okresnímu úřadu v Sedlčanech, kde byl později jmenován komisařem politické správy.

⁵⁹ NA, f. StS, žaloba.

⁶⁰ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Václavu Petrákovi

⁶¹ TAMTÉŽ, spis Václava Petráka.

V roce 1943 byl přemístěn na okresní úřad do Votic, kde byl po roce 1945 krátce předsedou ONV.⁶² Po únoru 1948 vstoupil do KSČ a byl zaměstnán na KNV v Liberci jako úředník.⁶³

Obrázek 5: Fotografie vyšetřovaného Františka Čecha při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Františku Čechovi.

Byl odsouzen za odeslání doporučujícího dopisu pro jistého Jana Šrámka na jistého Dr. S. I později údajně s Dr. S. udržoval styky. Zároveň byl odsouzen za nelegální držení pistole 6,35mm. Čech byl odsouzen k 18 letům odnětí svobody. Trest vykonával ve věznicích v Ostrově, Příbrami, Leopoldově a Litoměřicích. Byl propuštěn na amnestii v roce 1960.⁶⁴

Po svém propuštění se František Čech stýkal s dalšími amnestanty. V roce 1962 byl opět vyšetřován za „vedení politických hovorů“ a v květnu 1962 byl odsouzen podle §79a, odst. 1 trestního zákona (o podvracení republiky) k osmnácti měsícům odnětí svobody. Trest vykonal v Litoměřické věznici.⁶⁵ Jeho druhý proces je popsán v podkapitole „Události po propuštění“ František Čech byl veden ve svazcích StB jako agent (A) pod krycím jménem „Svátek“. Tento svazek byl skartován dne 29. ledna 1985.

⁶² ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Františku Čechovi

⁶³ NA, f. StS, žaloba.

⁶⁴ TAMTÉŽ, spis Františka Čecha.

⁶⁵ ABS, f. VS, V-1629 Ústí nad Labem, skupinový vyšetřovací svazek proti Čech František a spol.

3.6. Miloslav Štěpánek

Miloslav Štěpánek se narodil 15. května 1908 v Pasekách nad Jizerou do rodiny tkalce Alexandra Štěpánka a Milady, roz. Pavlíčkové.⁶⁶ Od roku 1920 byl členem Sokola v Pasekách nad Jizerou, od roku 1937 do svého zatčení jeho starostou., Rodiče vlastnili obchod s textilním zbožím, který jim byl po únoru 1948 zlikvidován. Následkem toho spáchal dle zprávy o pověsti Alexandr Štěpánek sebevraždu.⁶⁷ V životopisu z vyšetřovacího spisu (který byl psán pod dohledem vyšetřovatelů) však Štěpánek uvádí, že byl otec nervově nemocen a obchod po jeho smrti zlikvidoval sám.⁶⁸ Miloslav Štěpánek byl po osvobození krátce předsedou správní komise ve Vysokém nad Jizerou a od 8. května 1945 do 31. ledna 1946 předsedou MNV v Rokytnici

Obrázek 6: Fotografie vyšetřovaného Miloslava Štěpánka při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Miloslavu Štěpánkovi.

nad Jizerou.⁶⁹ V roce 1946 převzal správu textilní továrny v Rokytnici nad Jizerou. Jako povolání má v záznamech uvedeno „technický úředník“.

Štěpánek byl odsouzen za styk s členy skupiny „Václav Lampa a spol.“, kdy odvezl svým autem Oldřicha Vodsed'álka, Jaroslava Dlabolu a Bohuslava Šíra na schůzku s Josefem Zemanem. Zároveň doručil dopis od Zemana Josefu Plecháčovi, taktéž odsouzenému v procesu

⁶⁶ NA, f. StS, výslech obviněného Miloslava Štěpánka.

⁶⁷ TAMTÉŽ, zpráva o pověsti Miloslava Štěpánka.

⁶⁸ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Miloslavu Štěpánkovi

⁶⁹ TAMTÉŽ.

„Lampa a spol.“ Štěpánek byl odsouzen ke 14 letům odnětí svobody. Trest vykonával ve věznici Ostrov. Propuštěn byl během amnestie v roce 1960.

3.7. Augustin Kubát

Augustin Kubát se narodil 25. listopadu 1882 do rodiny hoteliéra Augustina Kubáta st. a Anny, rozené Brádrlové.⁷⁰ Pocházel z hotelnické rodiny, jeho rodina vlastnila hotel Kubát na Benecku. Kubát mladší v roce 1923 převzal hotel. Během první republiky byl členem ČsND.⁷¹ Během druhé světové války podle Miloše Gerstnera připravoval národní výbor pro Benecko⁷² a po osvobození se krátce stal prvním předsedou ONV ve Vrchlabí, avšak hned 11. května 1945 jej vystřídal Alois Vaňous.⁷³ Po roce 1945 vstoupil do ČSNS. Roku 1946 byl Zemským odborem bezpečnosti vyšetřován pro „neoprávněné přivlastnění obrazu“, jeho jméno však bylo očištěno. V roce 1949 byl dle životopisu ve vyšetřovacím spisu potrestán za výrok, že „komunismus je moderní nacismus“ nicméně po čtyřech dnech byl propuštěn.⁷⁴ Ve vyjádření generální prokuratury se toto obvinění nenachází.⁷⁵ Jako povolání měl uvedeno „bývalý majitel hotelu, t.č. vedoucí prodejny“.⁷⁶

Obrázek 7: Fotografie vyšetřovaného Augustina Kubáta při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Augustinu Kubátovi.

⁷⁰ Státní oblastní archiv v Hradci Králové: Sběrka matrik Východočeského kraje, sign.: 5782, datace: 1860–1894.

⁷¹ TAMTÉŽ, žaloba Augustina Kubáta.

⁷² Miloš GERSTNER, *Cesty po kousku nebe*, Benecko 1992, s. 22.

⁷³ Věra VANĀKOVÁ, Pavel ZAHRADNÍK, *Okresní národní výbor Vrchlabí (1918) 1945 – 1960 (1970)*, inventář I. svazek. NAD č.892. Trutnov 2008, s. 28

⁷⁴ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Augustinu Kubátovi

⁷⁵ NA, f. StS., žádost generální prokuratury o výpis z rejstříku trestů Augustina Kubáta.

⁷⁶ NA, f. StS., spis Augustina Kubáta.

Obviněn byl ze styku s Josefem Plecháčem a Josefem Zemanem a z toho, že předával Zemanovi zprávy o hospodářské a politické situaci v ČSR. Zároveň údajně přebíral špionážní materiál a uchovával i dvě nelegálně držené zbraně. Podle Miloše Gerstnera měl s Bohumilem Rychtrem ukrývat bývalého ministra spravedlnosti Prokopa Drtinu – to je však nemožné vzhledem k tomu, že Drtina byl již od roku 1948 držen ve vyšetřovací vazbě. Kubát byl zatčen 3. ledna 1952 a odsouzen k 18 letům odnětí svobody a propadnutí majetku. Jeho hotel byl později předán ROH a kompletně přestavěn.⁷⁷ Trest vykonával ve věznici Valdice. Dne 16. prosince 1959 mu byla udělena milost.

3.8. Bohumil Rychtr

Bohumil Josef Rychtr se narodil 19. dubna 1893 do rodiny chalupníka Františka Rychtra a Anny, roz. Erlebachové. Rodina Rychtrových byla známou rodinou beneckých a rychlovských chalupníků.⁷⁸ Vojenskou službu ukončil s hodností vojín v záloze. Hrál první housle v benecké kapele Bedřicha Škody.⁷⁹ Po vypuknutí I. světové války byl mobilizován k 74. pěšímu pluku v Jičíně a byl poslán na srbskou frontu.⁸⁰ V roce 1926 nechal přestavět tkalcovskou chalupu na horskou boudu „Rychtrova bouda“. Po druhé světové válce vstoupil do ČSNS a vykonával úřad starosty Benecka. Po „obrození“ ČSNS ze strany vystoupil.⁸¹

Obrázek 8: Fotografie vyšetřovaného Bohumila Rychtra při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Bohumilu Rychtrovi.

⁷⁷ GERSTNER, *Cesty po kousku nebe*, s. 22.

⁷⁸ Státní oblastní archiv v Hradci Králové: Sbirka matrik Východočeského kraje, sign.: 5782, datace: 1860–1894.

⁷⁹ Miloš GERSTNER. Pojdte s námi do bálu. *Krkonoše: časopis Správy Krkonošského národního parku*. Vrchlabí, 1983, (1), s. 26.

⁸⁰ Milan KOVÁŘ, *O Bohumilu Rychtrovi*, s. 1, dostupné online (<http://rychtrovka.cz/home/o-nas/o-bohumilu-rychtrovi.html>) [citováno k 18. 2. 2023]

⁸¹ NA, f. StS, žaloba Bohumila Rychtra.

Odsouzen byl za poslouchání zahraničního rozhlasu spolu s Augustinem Kubátem, za schůzky s účastníky skupiny „Václav Lampa a spol.“ a za uschování dvou ilegálně držených zbraní. Rychtr byl držen ve vazbě od 4. března 1952.⁸² Odsouzen byl ke 14 letům odnětí svobody. Trest vykonával ve věznici Leopoldov, kde údajně krátce sdílel celu s bývalým letcem RAF Miroslavem Káchou a budoucím prezidentem Gustavem Husákem. Že Kácha sdílel rok a půl celu s Husákem, potvrdil i samotný letec, avšak o Rychtrovi se mi tuto informaci nepodařilo potvrdit archivními, či jinými zdroji. Odpověď však bude jistě v Archivu Sboru vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky, kde se nachází osobní spisy vězňů z Leopoldova.⁸³ Rychtr byl podmíněčně propuštěn 30. října 1959 kvůli zdravotnímu stavu a bylo mu dovoleno dožít na Rychtrově boudě, která po konfiskaci majetku spadla pod spotřební družstvo Jednota.⁸⁴

3.9. Josef Ševčík

Josef Ševčík se narodil 20. ledna 1904 v Řepníkách do chalupnické rodiny Jana Ševčíka a Žofie, roz. Zrůtské.⁸⁵ Od roku 1926 byl členem RSZML. Vystudoval obchodní akademii. V letech 1931 až 1948 zastával místo správce jilemnické nemocnice. Po roce 1945 vstoupil do ČSNS a byl zvolen předsedou okresního sdružení ČSNS v Jilemnici. Podle žaloby se pokoušel „vlouditi do KSČ, nebyl však díky obezřetnosti členů přijat.“ Od roku 1948 žil ve Vysokém nad Jizerou, kde vykonával funkci správce nemocnice.⁸⁶

Obrázek 9: Fotografie vyšetřovaného Josefa Ševčíka při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Josefu Ševčíkovi.

⁸² TAMTÉŽ, žaloba Bohumila Rychtra.

⁸³ Michal MACHÁČEK, *Gustav Husák*, Praha 2018.

⁸⁴ Milan KOVÁŘ, *O Bohumilu Rychtrovi*, s. 1, dostupné online (<http://rychtrovka.cz/home/o-nas/o-bohumilu-rychtrovi.html>) [citováno k 18. 2. 2023]

⁸⁵ NA, f. StS, zpráva o pověsti Josefa Ševčíka.

⁸⁶ TAMTÉŽ, žaloba Josefa Ševčíka.

Ševčík byl odsouzen za styky s Josefem Zemanem. V roce 1950 údajně souhlasil s tím, že bude vykonávat funkci spojky a za přítomnosti Oldřicha Vodsedálka bude předávat ilegální zprávy. Odsouzen byl ke 14 letům odnětí svobody, přičemž trest vykonával ve valdické věznici. 4. června 1959 byl podmíněčně propuštěn. Žil i nadále ve Vysokém nad Jizerou, kde vykonával funkci výběrčího elektřiny. I nadále byl sledován StB.⁸⁷

3.10. Rudolf Stránský

Rudolf Stránský se narodil 23. června 1889 v Rejdicích. Jeho otcem byl truhlář Jan Stránský a matkou Brigita, roz. Karneth. Stránský v roce 1919 vystoupil z římskokatolické církve.⁸⁸ V roce 1920 založil v Jilemnici továrnu na autodíly. Během první republiky také vstoupil do živnostenské odnože RSZML. Během druhé světové války podle žaloby poskytoval služby Wehrmachtu.⁸⁹ Po roce 1945 vstoupil do ČSNS, kde působil do roku 1948. Ve spisech je uváděn jako úředník.

Obrázek 10: Fotografie vyšetřovaného Rudolfa Stránského při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolfu Stránskému.

⁸⁷ Odložená spravedlnost – rehabilitace, *Větrník – zpravodaj městského úřadu Vysoké nad Jizerou*, Vysoké nad Jizerou 1991, s. 9-10.

⁸⁸ NA, f. StS, rodný list Rudolfa Stránského.

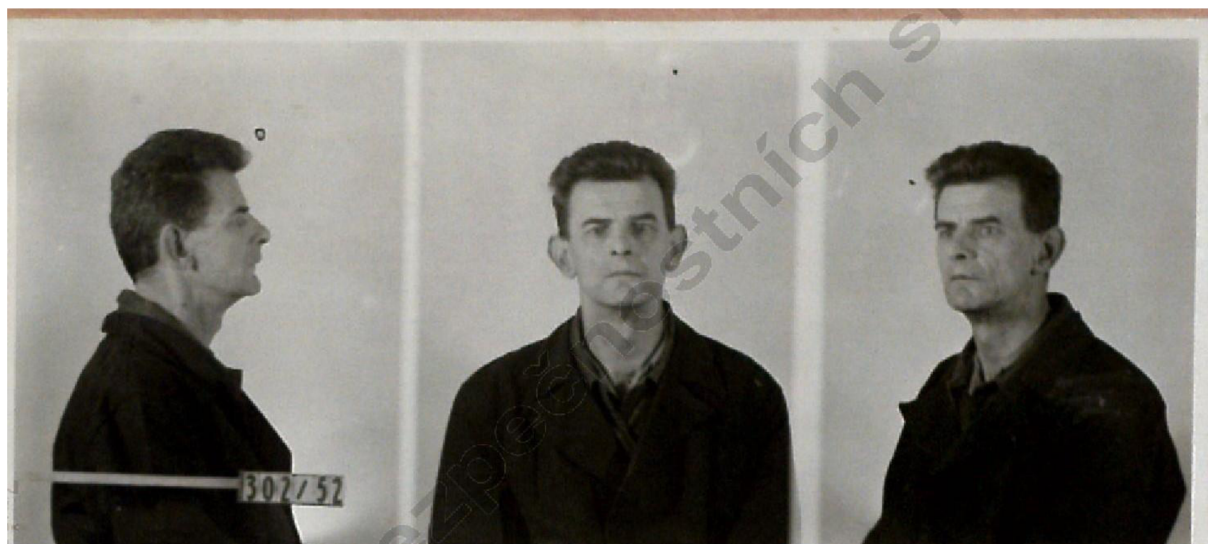
⁸⁹ TAMTÉŽ, žaloba Rudolfa Stránského.

Stránský byl odsouzen za styk s Václavem Lampou a předání dopisu osobě pod krycím jménem „Faust“. Odsouzen byl k 10 letům vězení a trest vykonával ve věznici Valdice. Stránský byl propuštěn v roce 1956 na základě milosti prezidenta republiky.⁹⁰

3.11. Miroslav Kochánek

Miroslav Kochánek se narodil ve Lhotce do rodiny krejčího Jindřicha Kochánka a Antonie, roz. Knoppové. Od roku 1914 byl členem ČSNS, ve které zastával různé funkce, byl členem obvodního a župního výboru strany. Během okupace byl členem Národního souručenství. Po roce 1945 byl placeným tajemníkem ČSNS. Ve spisu je uváděn povoláním sklář.⁹¹

Kochánek byl obviněn z toho, že v srpnu 1949 získal jistého Svárovského ke spolupráci. Podílel se na údajné Zemanově špionážní síti. Byl odsouzen k 8 rokům odnětí svobody a trest vykonával ve věznici Valdice. Byl podmíněčně propuštěn 30. července 1956.⁹²

Obrázek 11: Fotografie vyšetřovaného Miroslava Kochánka při nástupu do vazby, ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Miroslavu Kochánkovi.

⁹⁰ TAMTÉŽ, spis. Rudolfa Stránského.

⁹¹ TAMTÉŽ, žaloba Miroslava Kochánka.

⁹² TAMTÉŽ.

4. Zatčení a vazba

Dne 4. ledna 1952 předložil stržm. Jan Coufal, referent krajského velitelství státní bezpečnosti v Liberci návrh na zatčení Pavla Kašťáka na základě podezření, že se podílel na protistátní činnosti se svým synem Milošem a že byl ve spojení s již dříve zatčeným Josefem Plecháčem.⁹³ Dne 6. ledna 1952 byl vydán rozkaz k zatčení, jež bylo provedeno v ten samý den dopoledne v Plzni, kde Kašťák sloužil vojenskou službu. Ze zprávy o provedení zatčení se však dočítáme, že po příjezdu orgánů do Plzně zjistili, že se Kašťák v Plzni nenalézá a má až do půlnoci povolené vycházky. Museli tedy počkat do druhého dne a až poté jej v 7:00 zatkli.⁹⁴ Domnívám se tedy, že rozkaz k zatčení byl antedatován. Ve zprávě ze zatčení je uvedeno, že spolupracovali s poručíkem zpravodajské služby KVV: „*Poručík sám vyvedl jmenovaného z objektu a šel s ním po cestě okolo vojenského objektu, kde orgánové zatýkáci skupiny předjeli a požádali jmenovaného, aby nastoupil do služebního vozidla... Po celou dobu se Kašťák choval slušně a nečinil žádných dotazů. Podotýkám, že při zatčení ve vozidle se dotazoval, proč jest zatčen, neboť si není vědom trestné činnosti.*“⁹⁵ Kašťák byl ve 12:00 přijat do liberecké věznice StB.⁹⁶

Další vlna zatýkání proběhla 31. ledna 1952, kdy byl zatčen Rudolf Kodejš, František Čech, Miloslav Štěpánek a Augustin Kubát.⁹⁷ Dne 12. února 1952 byl zatčen Václav Petrák, o den později pak Josef Ševčík a Miroslav Kochánek.⁹⁸ Dne 24. února 1952 byl předběžně zadržen (a později zatčen) František Jiránek, 6. března Bohumil Rychtr a Rudolf Stránský a jako poslední byl 28. dubna zatčen Gustav Šrámek.⁹⁹ Všichni byli převezeni do liberecké věznice a v ní vyslýcháni. Důvodem takto dlouhodobého zatýkání byla nejspíše skutečnost, že ani Státní bezpečnost neměla kompletní informace o skupině a návrhy na zatčení vydávala až během vyšetřování jednotlivých členů a členek skupin Václav Lampa a spol. (výpověď Marie

⁹³ Proces Václav Lampa a spol. proběhl ve dnech 8. až 10. července 1952 v Liberci v rámci výjezdního zasedání Státního soudu Praha. Odsouzena byla první část skupiny Josefa Zemana, zejména lidé z Nové Paky a okolí. Předsedou senátu byl Karel Bautz, státní prokuraturu zastupoval opět Pavel Barbaš. Plecháč byl odsouzen k doživotnímu trestu vězení. Všichni odsouzení byli propuštěni do roku 1960.

⁹⁴ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Vyšetřovací podsvazek na skup. Pavel Kašťák a spol., Zpráva o provedení zatčení a eskorty Pavla Kašťáka ze dne 6. ledna 1952. (V-512 LB-007-17, 11)

⁹⁵ TAMTÉŽ.

⁹⁶ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Pavlu Kašťákovi

⁹⁷ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Rudolfu Kodejšovi, Františku Čechovi, Miloslavu Štěpánkovi a Augustinu Kubátovi

⁹⁸ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Václavu Petrákovi, Josefu Ševčíkovi a Miroslavu Kochánkovi

⁹⁹ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Františku Jiránkovi, Bohumilu Rychtrovi, Rudolfu Stránskému a Gustavu Šrámkovi

Zemanové vedla k zatčení Josefa Ševčíka¹⁰⁰) i skupiny Pavla Kašťačka (Bohumil Rychtr byl zatčen na základě výpovědi Augustina Kubáta¹⁰¹). Následovaly domovní prohlídky, při kterých byly zabavovány občanské průkazy, korespondenci a cenný majetek, nejspíše proto, aby dotyční nemohli utéct do zahraničí. Z dochovaných protokolů zjišťujeme, že například Františku Čechovi zabavili sedm knih:

1. Karel Čapek – Hovory s TGM
2. Jan Masaryk – Volá Londýn
3. Emil Ludwig – Roosevelt
4. Harry C. Butcher – Tři roky s Eisenhowerem
5. Václav Melicher – S Masarykem ke štěstí národa a lidstva
6. Edvard Beneš – Zasvětil jsem život míru
7. Bible svatá

Vzhledem k tomu, že Čech byl uvězněný, potvrzení o zabavení za něj podepsala manželka Galina Čechová.¹⁰² Byly nalezeny také zbraně. U Bohumila Rychtra našli vyšetřovatelé pistoli Parabola ráže 9 mm.¹⁰³ U Augustina Kubáta byla nalezena stejná zbraň, poté ještě pistole značky Astra-Ungeta ráže 9 mm a pistole značky Depose, ráže 6,35 mm. Kubátovi zabavili také americké a německé cigarety (na stvrzence je pak adresátem „soudruh pobočník“) a knihy „Nové základy experimentální psychologie“, „Člověk zítřka“ a „Svatá byble“¹⁰⁴ Loveckou pušku našli i u Miloslava Štěpánka, ty však vzhledem k tomu, že byl myslivcem, nebyly brány jako usvědčující materiál.¹⁰⁵

Dne 8. května 1952 napsal Václav Petrák nejstarší, otec zatčeného Petráka dopis prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi, kde žádá o milost pro svého syna. Zmiňuje zde i Petrákovu „těžkou ledvinovou nemoc, se kterou minulého roku ležel mnoho neděl v nemocnici.“ Kancelář prezidenta republiky žádost stroze zamítla s odůvodněním, že se Petrák při vyšetřování k obviněním přiznal a že o jeho zdravotní stav je lékařsky postaráno. Během komunikace mezi KV StB Liberec a Kanceláří prezidenta republiky připouští KV, že Petrák

¹⁰⁰ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Josefu Ševčíkovi

¹⁰¹ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Bohumilu Rychtrovi

¹⁰² ABS, f. VS, V-512 Liberec, Vyšetřovací podsvazek na skup. Pavel Kašťaček a spol, Potvrzení o zabavení knih JUDr. Františku Čechovi ze dne 28. března 1952.

¹⁰³ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Bohumilu Rychtrovi.

¹⁰⁴ TAMTÉŽ, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Augustinu Kubátovi

¹⁰⁵ TAMTÉŽ, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Miloslavu Štěpánkovi

trpí rakovinou ledvin.¹⁰⁶ Během soudního procesu ani následných žádostí o milost však již není jeho zdravotní stav zmíněn.¹⁰⁷

Všem obviněným byla prodloužena vazba a zadržena majetek. V období května a června 1952 byli vyslýcháni a podali výpovědi. Státní bezpečnost vedla v následných protokolech z výslechů i jmenné vyhodnocení, které často vedlo i k dalším výslechům jmenovaných. V nich se všichni obvinění k trestné činnosti přiznali, ačkoliv lze, vzhledem k ideologicky zabarveným zápisům z výpovědí, spekulovat o dobrovolnosti přiznání. Augustin Kubát se ve výpovědi například přiznává, že „*k protistátní činnosti jsem byl přiveden znárodněním svého podniku a dále že to bylo štvavé vysílání zahraničního rozhlasu, které mně utvrzovalo ve správnosti mého nepřátelského a zrádcovského jednání.*“¹⁰⁸ Věřící katolík Václav Petrák pak ve výpovědi tvrdil, že „*jako katolík jsem byl vychováván k slepé poslušnosti a následování svých duchovních pastýřů a když jsem viděl nepřátelský postoj msgr. Šrámka, Hály a arcibiskupa Berana a jiných členů římsko-katolické hierarchie, usuzoval jsem, že oni, jako představitelé církve musí rozhodovati správně a postavil jsem se do jedné fronty s nimi proti lidu.*“¹⁰⁹ Otázky byly taktéž kladeny manipulativně, viz. opět výpověď Petráka, kdy mu byly kladeny otázky, které jej jasně vedly k jedné odpovědi, například: „*Události v únoru 1948 a tehdejší postoj lidové strany k lidu vám přece musely jasně ukázat kam směřuje politika této strany a co se skrývá pod rouškou zbožnosti?*“¹¹⁰ Takto vedeným manipulacím se anglicky říká loaded question (v češtině sloučená otázka) a jejich cílem je zmanipulovat protivníka do falešného provinění.¹¹¹

Dne 23. června bylo krajským velitelstvím státní bezpečnosti v Liberci podáno trestní oznámení Státní prokuratuře v Praze.¹¹² Dne 8. září 1952 však mezi obviněnými přestává figurovat jméno Gustava Šrámka, kterému se podařilo prokázat, že nebyl členem organizované skupiny a ve věci svého provinění pouze spolupracoval s Františkem Čechem.¹¹³ Gustav Šrámek byl samostatně odsouzen 14. října 1952 v Liberci k deseti letům odnětí svobody, peněžitému trestu 10 000 Kč, konfiskaci celého jmění a propadnutí čestných občanských práv

¹⁰⁶ ABS, fond Ústředna Státní bezpečnosti (305): sign. 305-263-3/s. 112-121;

¹⁰⁷ NA, f. StS, neuspř., vyřízení žádosti o milost Václava Petráka z 19. února 1954

¹⁰⁸ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Augustinu Kubátovi, protokol o výpovědi Augustina Kubáta ze dne 20. června 1952

¹⁰⁹ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Osobní spis státněbezpečnostního vyšetřování proti Václavu Petrákovi, protokol o výpovědi Václava Petráka ze dne 14. května 1952

¹¹⁰ TAMTÉŽ.

¹¹¹ Douglas N. WALTON, *Informal logic: a handbook for critical argumentation*, Cambridge university press, Cambridge 1989, s. 36-37.

¹¹² ABS, f. VS, V-512 Liberec, trestní oznámení proti skupině Pavel Kašfák a spol.

¹¹³ NA, f. StS, neuspř., Usnesení o vyloučení trestní věci proti Augustinu Šrámkovi.

na pět let.¹¹⁴ Z tohoto důvodu se v této práci již nebudu osudem Gustava Šrámka podrobněji zabývat.

Zbraně zabavené u členů Kodejše, Čecha a Kubáta byly spolu se zbraněmi zabavenými skupině Václava Lampy zaslány 12. června 1952 na velitelství veřejné bezpečnosti k technickému přezkoušení.¹¹⁵ Dne 27. června téhož roku dostalo Krajské velitelství StB odpověď, že všechny zbraně jsou způsobilé ke střelbě.¹¹⁶

¹¹⁴ ABS, f. VS, V-512 Liberec, rozsudek nad Gustavem Šrámkem ze 14. října 1952

¹¹⁵ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Zemanová Marie a spol., Žádost o přezkoušení zbraní zabavených obviněným v procesech Lampa a spol. a Kašťák a spol. ze dne 12. června 1952. (18)

¹¹⁶ ABS, f. VS, V-512 Liberec, podsvazek Zemanová Marie a spol., Posudek na zbraně ze dne 27. června 1952. (23)

5. Průběh procesu

5.1. Úřední zajištění procesu

Stejně jako většinu případů procesů, které měly za úkol soudit „protistátní“ jednání, projednával Státní soud, jehož činnost probíhala od října 1948 do konce roku 1952. Zákon o zřízení Státního soudu a Státní prokuratury byl součástí zákona č. 232/1948 Sb.¹¹⁷ Do jeho pravomoci spadaly zločiny podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky, což bylo i v daném zákonu naznačeno.¹¹⁸ Jednalo se o obrovský zásah do nezávislé československé justice, neboť jediným cílem Státního soudu mělo být odsouzení obviněných. Soudy byly zlevněny (například bylo změněno dosavadní trojinstanční řízení na dvojinstanční) a byla zavedena funkce soudců z lidu (kteří však byli na základě kádrových posudků a poslušnosti ke KSČ vybíráni místními orgány KSČ).¹¹⁹ Když byla činnost Státního soudu k 1. lednu 1953 zastavena, jeho úkol převzaly zpravidla krajské soudy.¹²⁰

Státní prokuratura během přípravy procesu komunikovala s několika institucemi. Většina této komunikace se nachází v nezpracovaném fondu Státního soudu Praha. Dne 8. září poslala státní prokuratura žádost generální prokuratuře o sdělení výpisu z rejstříku trestů obviněných, které jí bylo o čtyři dny později zasláno.¹²¹ Ve stejný den zaslala státní prokuratura žádost matričním úřadům v rodných obcích o zaslání rodných či křestních listů obviněných.

Součástí komunikace byla i žádost venkovnímu oddělení Veřejné bezpečnosti o vyplnění tzv. zprávy o pověsti. Šlo o otázky týkající se osobních a majetkových poměrů, pověsti ve vesnici, jmen a majetkových poměrů rodičů i dřívějších trestů. Zde můžeme vidět rozdíly v komunikaci jednotlivých oddělení VB, kdy proti Kodejšovi, Ševčíkovi a Štěpánkovi (zpracovávala Rokytnice nad Jizerou), Kochánkovi (Lhotka), Petrákovi (Jilemnice) a Jiránkovi (Dolní Branná) neměli námítky a udali, že žili spořádaný život, zatímco u Kašťačka (Sklenařice) a Kubáta (Štěpanická Lhota) byly zprávy o pověsti značně negativní. Zpráva o Pavlu Kašťačkovi

¹¹⁷ ČESKO. § 1 odst. 1 zákona č. 232/1948 Sb., o státním soudu – znění od 1. 8. 1950. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 27. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-232#p1-1>

¹¹⁸ ČESKO. fragment #f3208934 zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky – znění od 1. 2. 1949. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 27. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-231#f3208934>

¹¹⁹ Michal ŠKERLE, *Státní soud a Státní prokuratura a jejich role v politických procesech*, Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno 2010, s. 27-32

¹²⁰ Karel KAPLAN, Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 38.

¹²¹ NA, f. StS, neuspoř. Žádosti generální prokuratuře

hovoří, že „sám lehce žije a jim (dělníkům) špatně platí,“¹²² u Kubáta je pak uvedeno, že si „řád zašmelil“ a že zneužíval situace druhé světové války ke svému obohacení.¹²³

5.2. Hlavní líčení

Samotný proces se konal ve dnech 15. a 16. října 1952 v jídelně továrny Technolen v Jilemnici.¹²⁴ Předsedou senátu byl JUDr. Karel Valenta, soudci z povolání JUDr. Antonín Srp a Karel Bautz. Mezi soudce z lidu byl vybrán vrchní strážmistr František Holub z Liberce a Adolf Šír.¹²⁵ Státní prokuraturu zastupoval krajský prokurátor Václav Nepomucký (původním povoláním řezník, který se v letech 1948 až 1949 účastnil prvního běhu Právnické školy pracujících u Ministerstva spravedlnosti¹²⁶) a JUDr. Pavel Barbaš, vedoucí II. oddělení Státní prokuratury Praha, který vedl z pozice prokurátora i proces proti skupině Václava Lampy.

Obhajobu vedli tři právníci: liberecký advokát JUDr. Rostislav Zástěra, který zastupoval Kubáta, Jiráňka a Čecha a měl za ně i plnou moc.¹²⁷ Další advokáti byli přiděleni ex offo: JUDr. Karel Votruba a JUDr. František Zoulík.

Veřejné líčení započalo v 8:00 a dle zvláštního vydání týdeníku *Nová horská ves* se jej zúčastnilo přes 500 lidí.¹²⁸ Jako první byl předveden Kašťák. Obvinění vypovídali o svém vztahu s Josefem Zemanem a dalšími zúčastněnými v odbojové skupině. Po Kašťákově následoval Václav Petrák, František Jiránek, Miroslav Štěpánek, František Čech a Rudolf Kodejš. Během výpovědi se Kodejšovi udělalo nevolno a omdlel. Státní prokurátor odmítl přerušeni jednání a po krátké poradě bylo vydáno usnesení, aby byl přiveden Augustin Kubát a ve výslechu Kodejše budou pokračovat, až se mu udělá lépe. Krátce poté se mu skutečně udělalo lépe a byl opět předveden. Kodejšovi byla předestřena výpověď Kašťáka, který uvedl, že mu předal obálku se seznamem soudců z lidu a uvedl, že si dané seznamy i prohlíželi. Kodejš měl obálku předat Miloši Kašťákově. To však obviněný odmítl a nařkl Kašťáka ze lži, neboť údajně seznam soudců neviděl a obálka byla celou dobu zalepená. Krátce nato se mu udělalo opět nevolno a bylo přistoupeno k výslechu Bohumila Rychtra. Po něm nastoupil Ševčík, Stránský

¹²² NA, f. StS, neuspoř. Zpráva o pověsti Pavla Kašťáka

¹²³ NA, f. StS, neuspoř. Zpráva o pověsti Augustina Kubáta

¹²⁴ Soud nad skupinou velezrádci a špiónů z Jilemnicka. Cesta míru. Liberec, 1955, 1(34), 1.

¹²⁵ TAMTÉŽ, Protokol o hlavním líčení

¹²⁶ Lukáš BABKA, Jaroslav VOREL a Alena ŠIMÁNKOVÁ, ed. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004, s. 122.

¹²⁷ NA, f. StS, neuspoř. Oznámení o zřízení plné moci.

¹²⁸ *Proces s velezrádci a špióny na Jilemnicku*, Nová horská ves, zvláštní vydání, Jilemnice 1952.

a Kochánek. Všichni obvinění se přiznali a projevíli lítost nad trestným činem. První den procesu byl přerušen v 18:45.¹²⁹

Dne 16. října 1952 v 8:00 bylo pokračováno v procesu. Jako první byl předveden Kodejš, který opět zopakoval, že nevěděl, že součástí dopisu byl seznam soudců z lidu. Uvedl také, že mu nezáleží na Zemanovi a že vše dělal pro svoji rodinu, zejména pak pro svoji sestru. Následovalo průvodní řízení, kdy byla čtena výpověď Miloše Kašťa, trestní oznámení z KV StB Liberec, osobní výkazy a trestní spisy. Poté JUDr. Zástěra předložil za obviněného Jiráňka výkaz o plnění dodávkového úkolu, sdělení ministerstva zemědělství ze dne 12. prosince 1948 a výkaz o obdržení čestného odznaku za vynikající pracovní výkon s žádostí, aby byly konstatovány i tyto listiny. Žádosti bylo vyhověno. Následně obhájce za Františka Čecha navrhuje, aby byla provedena osobní konfrontace s Bohuslavem Šírem (obviněným v procesu Václav Lampa a spol.), návrh byl však zamítnut pro nadbytečnost a nerozhodnost.

Předseda senátu udělil slovo k závěrečným řečem, čehož se ujal st. prokurátor Pavel Barbaš, který žádal, aby obviněným byl uložen trest podle písemné žaloby. Advokáti naopak zažádali, aby byly uloženy co nejmírnější tresty. Obvinění se k výrokům obhájců přidali a Kašťa znovu dodal, že seznam soudců předal Kodejšovi v zalepené obálce. Po poradě o rozsudku byl vyhlášen výrok o vině:

„I. Pavel Kašťa, Rudolf Kodejš, František Jiráňek, Václav Petrák, Dr. František Čech, Miloslav Štěpánek, Augustin Kubát, Bohumil Rychtr, Josef Ševčík

spolčili se mezi sebou a s dalšími osobami k tomu, aby se pokusili zničit nebo rozvrátit lidově demokratické zřízení a společenský řád republiky, zaručené ústavou

1./ Pavel Kašťa

dohodou s Josefem Zemanem a Miloslavem Kašťákem o provedení ilegálního převodu Josefa Zemana do nepřátelského zahraničí, získáváním dalších osob nepřátelsky zaměřených vůči republice k odchodu do zahraničí, zprostředkováním ilegálního styku Marie Zemanové s Josefem Zemanem za účasti Miloše Kašťa, předáním peněz. a jiných prostředků Josefu Zemanovi do nepřátelského zahraničí k podpoře jeho zrádné činnosti, dohodou s Milošem Kašťákem o převodu určitých osob státu nepřátelských do nepřátelského zahraničí, dohodou o útěku Miloše Kašťa a držení pistolé ráže 6,35 mm s náboji bez povolení;

¹²⁹ NA, f. StS, protokol o hlavním líčení

2./ Rudolf Kodejš

illegálními schůzkami s Marií Zemanovou a schůzkou s Josefem Zemanem po jeho ilegálním návratu do republiky ze západního Německa, zprostředkováním ilegálních zpráv mezi Marií Zemanovou a Josefem Zemanem, chováním bez povolení vojenské pušky a automatické pistole ráže 6,35 mm a 30 nábojů a 19 nábojů ráže 7,65 mm,

3./ František Jiránek

dohodou o účasti na ilegální schůzce s Josefem zemanem a vyplacením 5000 Kčs na činnost protistátní organizace,

4./ Václav Petrák

dohodou s Bohuslavem Šírem o účasti na protistátní činnosti s osobami, dlicími v nepřátelském zahraničí, předáváním žádosti o instrukce k protistátní činnosti Bohuslavu Širovi, účasti na ilegální schůzce s Bohuslavem Šírem a dalšími členy protistátní organizace,

5./ Dr. František Čech

doporučením, daným Gustavu Šrámkovi pro Jana Šrámka na Dr. Sch. k podpoře protistátní činnosti Jana Šrámka v nepřátelském zahraničí

6./ Miloslav Štěpánek

poskytnutím prostředků Jaroslavu Dlabolovi, Oldřichu Vodseďálkovi a Bohuslavu Širovi k účasti na ilegální schůzce s Josefem Zemanem, zprostředkováním dodání ilegální zprávy od Josefa Zemana Plecháčovi,

7./ Augustin Kubát

převzetím jedné pistole od Josefa Plecháče a dvou pistolí od jistého S. a opatřením úkrytu pro tyto zbraně, účasti na ilegální schůzce s Plecháčem, Vodseďálkem a Rychtrem a ujednáním další schůzky mezi Plecháčem a Matouškem,

8./ Bohumil Rychtr

jednáním s Josefem Plecháčem, Oldřichem Vodseďálkem a Augustinem Kubátem o protistátním puči, převzetím jedné pistole od Augustina Kubáta a opatřením úkrytu pro tuto zbraň,

9./ Josef Ševčík

zprostředkováním ilegální schůzky Marie Zemanové s Josefem Plecháčem a konáním funkce spojky pro ilegální organizaci všichni vědouce o tom, že Josef Zeman po ilegálním útěku z republiky založil a řídil v libereckém kraji protistátní organizaci a že se svou činností do této organizace začlenili, při čemž Rudolf Kodejš se činu dopustil jako člen SNB, tedy za zvláště přitěžujících okolností¹³⁰

Obvinění byli odsouzeni k trestům:

Pavel Kašťák	Doživotí
Rudolf Kodejš	25 let odnětí svobody
František Jiránek	18 let odnětí svobody
Václav Petrák	17 let odnětí svobody
František Čech	18 let odnětí svobody
Miloslav Štěpánek	14 let odnětí svobody
Augustin Kubát	18 let odnětí svobody
Bohumil Rychtr	14 let odnětí svobody
Josef Ševčík	16 let odnětí svobody
Rudolf Stránský	10 let odnětí svobody
Miroslav Kochánek	8 let odnětí svobody

Zároveň došlo u všech obviněných k propadnutí celého jmění, propadnutí věci, které byly u jednotlivých obviněných nalezeny a ztrátě čestných práv občanských na 10 let (vyjma Pavla Kašťáka, kterému propadla práva navždy). Rudolf Kodejš byl následně vyloučen z vojska.

¹³⁰ NA, f. StS, neuspoř. Výrok o vině.

-423
3. 10. 1952

) Rozh. pres. rep. z 1918, 1915 prominula -1-
) Kralavi, Kralavi část Hradu odněl, svobody
) ve výměně sedmi čl. viz č. l. 529.

Jméno republiky!

Státní soud v Praze usnal po hlavním líčení konaném
na dnech 15-16. října 1952 v Jilemnici takto přásem:

Obvinění:

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
1) Karel Kačal, narozen 24.1.1888 ve Skenávicích, okres Jilemnice, poluce, bytem Skenávice čp. 19, okres Jilemnice

2) Ladislav Kociej, narozen 10.3.1908 v Jesenném, okres Semily, okres J. H. B., prot. bytem v Jablonci n. J. č. 200, okres Jilemnice

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
3) František Jiránal, narozen 28.12.1913 v Nebotivě, okres Nový Bydčov, poluce, prot. bytem v Solci Branné č. 30, okres Klatovy

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
4) Karel Šebek, narozen 8.8.1920 v Solci Štěpánovicích, okres Jilemnice, nástegar, prot. bytem Solci Štěpánovic čp. 26, okres Jilemnice

5) J. František Šebek, narozen 1.6.1918 v Praze, předuvil K. M. V., prot. bytem Adresy I, Alenka ul. č. 15

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
6) Miloslav Šepánek, narozen 15.5.1908 v Karcelově n. J., okres Jilemnice, předuvil, prot. bytem Václavská n. J. č. 261, okres Jilemnice

7) Augustin Šebek, narozen 31.11.1892 v Benecku, okres Jilemnice, vedoucí pracujících a bytový majitel hotelu, prot. bytem ve Štoli Štěpánovic

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
8) Bohumil Rydhal, narozen 19.7.1893 v Benecku, okres Jilemnice, vedoucí hotelu, prot. bytem v Benecku čp. 74, okres Jilemnice

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
9) Jozef Ševčík, narozen 20.1.1904 v Šepníčovicích, okres Jilemnice

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
10) Rudolf Klouček, narozen 23.6.1889 v Lejdčovicích, okres Jablonce

Rehabilitace z. č. 119/90 Sb.
11) Miloslav Šochánek, narozen 12.10.1899 ve Štoli, okres Jilemnice, kniha - činnostník a byvalý tajemník státní n. s. socialistické, prot. bytem ve Štoli čp. 2, okres Jilemnice, vionku b. e. ve usobě,

jsem vinni, se

Obrázek 12: Ručně psaný rozsudek se zásahy během propouštění a rehabilitací, NA, f. StS, neuspoř. protokol z hlavního líčení.

5.3. Medializace procesu

Procesu byla poskytnuta velká pozornost v podobě zvláštního vydání týdeníku ONV v Jilemnici Nová horská ves. Velmi podrobná reportáž s názvem *Proces s velezrádci a špiony z Jilemnicka před státním soudem* je velmi ideologicky zabarvená, což dokazují již první odstavce: „Ve dnech 15. a 16. října 1952 zasedal ve velkém sále národního podniku Technolen senát státního soudu z Prahy, aby zde za účasti pracujících celého jilemnického okresu soudil nejtěžší velezrádce a špiony našeho lidově demokratického státu.“ Autor textu (který zůstává v anonymitě) proces popisuje a často ironicky komentuje: „Na závěr své výpovědi doznává plně svou protistátní činnost, lituje toho (trochu pozdě) a trestné činy chce odčinit prací.“¹³¹

Krajská prokuratura se pokusila uveřejnit rozsudek i v dalších periodikách, například do týdeníku Krajského výboru KSČ v Liberci *Cesta míru*. Dva dny po vydání rozsudku vyšel v týdeníku text *Soud nad skupinou velezrádců a špionů z Jilemnicka*. V textu byly, stejně jako v Nové horské vsi, vyjmenováni obvinění a zveřejněna obžaloba i rozsudky. Ideologická zabarvenost je velmi podobná – autor nazývá obviněné „smečkou zkrachovalých existencí“, kteří se domnívali, že „budou dále moci ždímat z našich pracujících bezpracné zisky, sloužící jejich zahálčivému životu.“¹³²

Nejspíše existovala snaha o rozsáhlejší a dlouhodobější medializaci procesu. K této hypotéze mě přivádí komunikace mezi KS StB a 9. oddělením krajské prokuratury, kde dne 17. března 1953 npor. Jaroslav Juran uvedl, že „pokud se týče uveřejnění rozsudku KAŠŤÁKA Pavla a spol. by nejlépe vyhovovalo v libereckém týdeníku *Cesta Míru*, avšak po vynešení rozsudku uplynula již několikaměsíční doba, takže nelze od tohoto očekávat nějaký přínos pro pracující libereckého kraje.“¹³³ Další text o procesu v tomto periodiku vydán nebyl.

¹³¹ *Proces s velezrádci a špiony na Jilemnicku*, Nová horská ves, zvláštní vydání, Jilemnice 1952.

¹³² *Soud nad skupinou velezrádců a špionů z Jilemnicka*. *Cesta míru*. Liberec, 1955, 1(34), 1.

¹³³ NA, f. StS, neuspoř. komunikace mezi KS StB a Krajskou prokuraturou ze dne 17. března 1953

Soud nad skupinou velezrádců a špiónů z Jilemnicka

Ve dnech 15. a 16. října se konal před senátem státního soudu v Jilemnici proces se skupinou špiónů a rozvratníků, kteří tvořili součást vyzvědačské bandy agenta CIC Josefa Zemana. Pracující Jilemnicka, kteří se již na libereckém procesu ve dnech 8.—10. července přesvědčili o zrádcovské a zaprodanecké tváři Josefa Zemana, uviděli i podlou tvář jeho ostatních spoluvinníků, když do posledního místa naplnili velký sál jídelny závodu Technolen. Slyšeli obžalobu státního prokurátora nad zrádci národa a dělnické třídy, kteří se dopustili trestního činu vězírání a vyzvědačství a kteří se také pod tíhou důkazů ke svým zločinům přiznali.

V čele těchto zrádců zasedl obviněný Pavel Kašťák, bývalý faktor ve Sklenářicích, který zaměstnával a vykořisťoval až třicet domácích dělníků. Jako dlouholetý člen národně socialistické strany již z dob předmnichovské republiky byl ovlivněn její zrádnou ideologií a vychoval tak i svého syna Miloše, který pomáhal při převádění osob do nepřátelské ciziny. Pavel Kašťák je odporný typ člověka, který po květnové revoluci v roce 1945 poznal, že už nemůže vykořisťovat tak, jak by chtěl. Od vykrádání bytů se dostal proto až k tomu, že předal cizí špiónážní službě seznamy soudců z lidu a zprávy o výrobě určitých speciálních přístrojů. Rád a ochotně pomáhal Zemanovi v jeho špiónážní práci a jak sám doznává, napomáhal tím přímo k vyvolání války proti našemu státu.

Jeho věrným pomocníkem byl další obviněný Rudolf Kodejš, který se vetřel do Sboru národní bezpečnosti. Přesto, že mu byly dobře známy metody placených vrahů CIC, propůjčil se k tomu, že se stal spojkou ilegální organizace Josefa Zemana. Vyřadil se tak z řad všech poctivých a obětavých strážců hranic a z řad všeho pracovního lidu. Odporná tvář měšťáckého inteli-

genta, byrokrata a zrádce, který zneužil důvěry lidu, je tvář bývalého úředníka krajského národního výboru dr. Františka Čecha. Tento funkcionář zůstal věren své tradici byrokrata a příslušníka kolaborantského Národního souručenství. Přijal instrukce z nepřátelského zahraničí a připravil se k podávání špiónážních zpráv. Usvědčily jej svědecké výpovědi ostatních obviněných, výsledek prohlídky a jeho vlastní doznání. Dr. Čechovi nestačil dobře zajištěný život a vysoká odměna, kterou dostával. Toužil zpět po dobách, kdy jako byrokrat okresního hejtmanství mohl neomezeně vládnout proti dělnické třídě a malým i středním rolníkům.

Dalším obviněným je Václav Petrák, který se snažil zastřít a zlehčit svou trestnou činnost výmluvou, že jako věřící katolík poslouchal především zrádné emigranty bývalé lidové strany a štvavé pastýřské listy, inspirované Vatikánem, touto největší vyzvědačskou agenturou ve službách amerického imperialismu. Sám však doznává, že jeho trestná činnost napomáhala přímo těm, kteří jsou zodpovědní za krvavé masakry v Koreji a kteří je připravují také pro náš národ.

František Jiránek z Dolní Brané vstoupil jako 14hektarový zemědělec do JZD II. typu s úmyslem dosáhnout osobního prospěchu a zamezit, aby nově ustavené družstvo se mohlo upevnit. Byl již jednou trestán pro narušení jednotného hospodářského plánu, ale z toho si ponaučení nevzal. Dodával do zahraničí zprávy zejména o stavu JZD a o předpokladech našeho zásobování masem a jinými hospodářskými produkty.

Technický úředník Miloslav Štěpánek z Pasek n. J. je dalším z této skupiny Josefa Zemana. Propůjčil své auto, které sám řídil, k tajným schůzkám a stal se spojkou agenta CIC Zemana, jehož dopis doručil již odsouzenému Josefu Plecháčovi.

Rovněž další obvinění, Augustin Kubát, Bohumil Rychtr, Josef Sevčík, Rudolf Stránský a Miroslav Kochánek doznávají plně svou trestnou činnost, k níž se dali zlákat Josefem Zemanem. Tím Zemanem, kterému se odjakživa lépe líbil dobrodružný život zkrachovaného politika, než řádná práce na jeho statku, Zemanem, který již za okupace ukázal svou dvojitou tvář a pod maskou protinacistického smýšlení se stal věrným kolaborantem okupantů a zrádcem vlastního národa.

Po závěrečném projevu prokurátora, řečech obhájců a posledních slovech obviněných vynesl po poradě senát státního soudu tento rozsudek:

Pavel Kašťák byl odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí, Rudolf Kodejš na 25 let, František Jiránek na 18 let, Václav Petrák na 17 let, dr. František Čech na 18 let, Miloslav Štěpánek na 14 let, Augustin Kubát na 18 let, Bohumil Rychtr na 14 let, Josef Sevčík na 16 let, Rudolf Stránský na 10 let a Miroslav Kochánek na 8 let. Dále byli všichni odsouzeni k propadnutí celého jmění a k ztrátě čestných práv občanských.

Tato smečka zkrachovaných existencí a vlastizrádců ve službách amerického imperialismu se domnívala, že pomocí vrahů CIC nastolí u nás znovu režim kapitalistického vykořisťování. Odsouzení členové Zemanovy skupiny se domnívali, že budou dále moci ždímat z našich pracujících bezpracné zisky, sloužící jejich zahálčivému životu. Pracující z Jilemnicka i z celého našeho kraje se znovu přesvědčili, jaké jsou cíle a metody nejzarytějších nepřátel našeho lidu. Náš lid, vychovaný a vedený komunistickou stranou, zvyšuje svou ostražitost a bdělost a ve spolupráci s našimi bezpečnostními orgány odhalí a zneškodní všechny ty, kteří by chtěli narušit naše budovatelské úsilí.

Obrázek 12: Reportáž z procesu v týdeníku KV KSČ v Liberci „Cesta míru“ ze dne 18. října 1952. Cesta míru: týdeník Krajského výboru Komunistické strany Československa v Liberci. Liberec 1952., 1(34), s. 6.

6. Odnětí svobody

6.1. Místa výkonu trestu

Po procesu byl vydán příkaz k vykonání trestu. Odsouzeným se dle § 23 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb odečetla doba trestu, kterou strávili ve vazbě.¹³⁴ Kašťák, Kubát, Rychtr Štěpánek, Ševčík a Stránský byli převezeni do ÚNZ Valdice, Kodejš a Kochánek do ÚNZ Praha 14, Petrák, Jiránek a Čech do VÚ Ostrov.¹³⁵ Vězni však byli často přesunováni. Pavel Kašťák a Rudolf Kodejš byli dne 9. dubna 1953 přesunuti do ÚNZ Leopoldov. Rudolf Kodejš byl již 28. srpna 1953 dle vyrozumění o propuštění přesunut do TUNZ Bytíz, avšak v ten samý den byl dle dokumentace přijat ve VÚ Ostrov.¹³⁶ Dne 30. prosince 1953 jsou vězni uváděni následovně:¹³⁷

UNZ Valdice	Kochánek, Stránský, Ševčík, Rychtr, Kubát
VÚ Ostrov	Kodejš, Jiránek, Petrák, Čech, Štěpánek
UNZ Leopoldov	Pavel Kašťák

Dne 6. května 1954 byl František Čech převezen do UNZ Leopoldov, odkud byl v červnu 1956 převezen do NPT Ostrov. Dne 10. listopadu téhož roku byl Václav Petrák převezen na 2 měsíce do věznice na Prahu-Pankrác (věz. č. 2).¹³⁸ Poté byl převezen do NPT Mírov. Dne 30. června 1956 pak nalezneme v archivu vyrozumění o dodání vězňů Kodejše a Čecha do NPT – Příbram.¹³⁹

Jednotlivé instituce spolu komunikovaly skrze vyrozumění, která vedení věznic posílaly krajské prokuratuře v Praze. Tyto dokumenty nalezneme ve fondu Státního soudu Praha v Národním archivu.

6.2. Snahy o propuštění

Odsouzení a jejich příbuzní několikrát žádali o milost. V březnu 1954 zažádala Miloslava Petráková o milost pro odsouzeného Václava Petráka, která byla zamítnuta pro

¹³⁴ ČESKO, § 23 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon – znění od 30. 12. 1957. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2023 [cit. 2. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86#p23-1>

¹³⁵ NA, f. StS, neuspoř. Osobní spisy obviněných

¹³⁶ TAMTÉŽ, Vyrozumění o propuštění nebo přemístění vězně Rudolfa Kodejše ze dne 28. 8. 1953

¹³⁷ TAMTÉŽ, nařízení o donucení usnesení

¹³⁸ TAMTÉŽ, Vyrozumění o propuštění nebo přemístění vězně Václava Petráka ze dne 30.1.1955

¹³⁹ TAMTÉŽ, Vyrozumění o propuštění nebo přemístění vězně Rudolfa Kodejše a Františka Čecha ze dne 30.6.1956.

„vysokou nebezpečnost trestného činu pro společnost“.¹⁴⁰ Stejného zdůvodnění se v listopadu 1954 dočkala Marie Ševčíková v žádosti o milost pro Josefa Ševčíka. V usnesení Nejvyššího soudu je uvedeno, že „i když odsouzený se v trestu chová dobře a vykazuje dobrou pracovní morálku, vysoká společenská nebezpečnost trestného činu vyžaduje bezpečný důkaz, že nastoupená cesta k nápravě jest trvalého rázu.“¹⁴¹ Podobného výsledku od Nejvyššího soudu se dočkala i Jindřiška Jiránková v říjnu 1954 a Galina Čechová v dubnu 1955.¹⁴²

Rodina podávala žádosti i ke Krajským soudům, ty však dopadly podobně. Krajský soud v Praze zamítl v květnu 1956 žádost o milost Václavu Petrákovi, Františku Čechovi a Bohumilu Rychtrovi.

Dne 11. května 1957 prominul prezident Československé republiky Josefu Ševčíkovi 5 let z trestu.¹⁴³ Dne 4. června 1959 pak Krajský soud v Hradci Králové na návrh prokurátora a náčelníka NPT Valdice rozhodl o propuštění Josefa Ševčíka se zkušební dobou 5 let.¹⁴⁴ O dva dny později byl propuštěn z vězení.¹⁴⁵

V roce 1958 navrhl náčelník NPT Mírov podmíněné propuštění Václava Petráka. Jako důvod uvádí jeho chování, morálku i politické názory: „Po stránce politické projevuje se odsouzený jako člověk se střizlivými názory na naše zřízení a říká, že dřívější jeho ideologie byla falešná.“ Návrh v červnu 1958 projednával Krajský soud v Olomouci, přičemž prokurátor tomuto argumentu oponoval, neboť „i proti chování odsouzeného není žádných námitek, není u tohoto výchovný proces dosud ukončen, zejména jeho politické smýšlení není zcela vyhraněno a odsouzený je v tomto směru zcela pasivní.“ Návrh na propuštění byl tedy zamítnut.¹⁴⁶

František Jiránek v lednu 1958 podal ke Krajskému soudu v Hradci Králové návrh na obnovu trestního řízení. Jiránek tvrdil, že na něj bylo během výslechů uplatněno fyzické a psychické násilí. V zápisu z veřejného zasedání KS je napsáno: „Navrhovateli nic nebránilo,

¹⁴⁰ NA, f. StS, neuspoř. Usnesení Nejvyššího soudu o žádosti o milost v případě Václava Petráka

¹⁴¹ TAMTÉŽ, Usnesení Nejvyššího soudu o žádosti o milost v případě Josefa Ševčíka

¹⁴² TAMTÉŽ, Usnesení Nejvyššího soudu o žádosti o milost v případech Františka Čecha a Františka Jirána

¹⁴³ TAMTÉŽ, Usnesení předsedy senátu lidového soudu v Jičíně o přerušení výkonu trestu Josefa Ševčíka ze dne 17. října 1958.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ, Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové o propuštění Josefa Ševčíka ze dne 4. června 1959

¹⁴⁵ TAMTÉŽ, Vyrozmění o propuštění odsouzeného Josefa Ševčíka ze dne 5. června 1959

¹⁴⁶ TAMTÉŽ, Usnesení Krajského soudu v Olomouci o podmíněném propuštění Václava Petráka ze dne 26. června 1958

aby při výslechu před předsedou senátu před hlavním líčením nezmínil se o dnes tvrzeném nátlaku na něho v přípravném řízení uplatňovaném.“ Návrh byl zamítnut.

6.3. Amnestie

Během výkonu trestů odsouzených proběhly 4 amnestie prezidenta republiky v letech 1953, 1955, 1957 a 1960. V roce 1955 vydala komunikovala krajská prokuratura možnost amnestie pro Rudolfa Kodejše a Františka Jiráka, avšak usoudila, že se amnestie nevztahuje z důvodů uvedených v článku VIII, písm. a., rozhodnutí prezidenta republiky, tedy že amnestie neplatí pro lidi odsouzené za velezradu (§ 78 tr.zák.), sabotáž (§ 84 a 85 tr.zák.), vyzvědačství (§ 86 a 87 tr.zák.) a obdobné činy trestné podle zákonů dříve platných.¹⁴⁷

Během amnestie v roce 1957, která byla zdůvodněna úmrtím prezidenta Antonína Zápotockého, máme dochovaná rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti a Krajského soudu v Karlových Varech ve věcech Augustina Kubáta, Bohumila Rychtra a Františka Jiráka. Ministerstvo spravedlnosti v květnu 1958 po přezkoumání zaslalo zprávu Krajskému soudu v Praze, že ministr „neshledal důvodů k podání na prominutí nebo zmírnění trestu odnětí svobody ve smyslu čl. VI. amnestie.“ Článek ukládal ministru spravedlnosti, aby mi na základě přezkoumání předložil k rozhodnutí návrhy na prominutí nebo zmírnění trestu, jde-li o

- a) mladistvé do 18 let,
- b) těhotné ženy nebo ženy, které pečují o dítě mladší než 14 let,
- c) muže starší než 60 let a ženy starší než 55 let,
- d) osoby, které trpí těžkou nevléčitelnou chorobou“¹⁴⁸

Ačkoliv bylo v době amnestie Rychtrovi 64 let a Kubátovi 65 let, nebyli propuštěni. Komise pro provádění amnestie prezidenta republiky ze 1. prosince 1957 přezkoumala věc Františka Jiráka a rozhodla o prominutí 3 měsíců trestu a nedobrovolného peněžitého trestu 5 tisíc korun československých.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Rozhodnutí prezidenta a vlády republiky Československé ze dne 9. května 1955 o amnestii, čl. VIII., písm. a.

¹⁴⁸ Rozhodnutí prezidenta a vlády republiky Československé ze dne 1. prosince 1957 o amnestii

¹⁴⁹ NA, f. StS, neuspoř. Rozhodnutí KS v Karlových Varech o vlivu amnestie z roku 1957 na Františka Jiráka

6.4. Finanční vyrovnání

Z hlediska komunikace mezi jednotlivými úřady a aktéry je pak zajímavé sledovat finanční okolnosti procesu a po procesu. Nutná vydání za obhajobu JUDr. Rostislava Zástěry, který zastupoval Kašťa, Jiránek a Čecha, činila 7 200 Kčs (1600,- za přípravu, 3200,- za první den a 2400 za druhý den).¹⁵⁰ Náklady za JUDr. Karla Votruba, který zastupoval Kodejš, Petrák, Štěpánka a Rychtra byla celkem 14 400 Kčs.¹⁵¹ Výlohy za JUDr. Františka Zoulíka zastupujícího Ševčíka, Stránského a Kochánka byla 2300 Kčs.¹⁵² Odsouzení byli povinni tyto výlohy zaplatit.

Odsouzený	Obhájce	Nutná vydání	Odměna	Celkem
Pavel Kašťa	Zástěra			560 Kčs
Rudolf Kodejš	Votruba			575 Kčs
František Jiránek	Zástěra		neplatí	
Václav Petrák	Votruba			575 Kčs
František Čech	Zástěra			560 Kčs
Miloslav Štěpánek	Votruba			575 Kčs
Augustin Kubát	Zástěra		neplatí	
Bohumil Rychtr	Votruba			575 Kčs
Josef Ševčík	Zoulík	56,53 Kč	622,22 Kčs	678,75 Kčs
Rudolf Stránský	Zoulík	56,53 Kč	622,22 Kčs	678,75 Kčs
Miroslav Kochánek	Zoulík	56,53 Kč	622,22 Kčs	678,75 Kčs

Proti uhrazení částky podal stížnost Pavel Kašťa, toho času v Leopoldově. V jeho ručně psané stížnosti adresované krajské prokuratuře v Praze uvedl: „Protože jsem v době řízení obhájce ex offo, pana Břetislava (zde zaměnil jméno Rostislav za Břetislav) Zástěry, nemohl již svým majetkem volně disponovati a byla mi vydána konfiskace majetku, nemohu předurčenou částku zaplatiti a prosím, aby mě tato obhajoba byla přiznána jako obhajoba ex

¹⁵⁰ TAMTÉŽ, Likvidace odměny podle vyhlášky č. 5/51 Úř. list I. a nutných vydání ustanoveného objektu (Rostislav Zástěra) ze dne 6. listopadu 1952.

¹⁵¹ TAMTÉŽ, Likvidace odměny podle vyhlášky č. 5/51 Úř. list I. a nutných vydání ustanoveného objektu (Karel Votruba) ze dne 11. listopadu 1952.

¹⁵² TAMTÉŽ, Likvidace odměny podle vyhlášky č. 5/51 Úř. list I. a nutných vydání ustanoveného objektu (František Zoulík) ze dne 26. ledna 1953.

offo pro nemajetnost.“¹⁵³ Z dochovaných materiálů není jisté, zda byly Kašťákovi výdaje odpuštěny.

Odsouzení byli zároveň povinni zaplatit náklady trestního řízení a vyšetřovací vazby, což určovalo usnesení ze září 1956. Náklady trestního řízení čítalo poštovné, výlohy soudců z lidu a výlohy eskorty a jednalo se u všech odsouzených o částku 295,96 Kčs. Náklady vyšetřovací vazby jsem určil výpočtem u několika odsouzených na zhruba 13 Kčs a 39 haléřů na den. Toto usnesení bylo zasláno ve třech kopiích: odsouzenému do nápravného zařízení (v případě Stránského a Kochánka již do místa jejich bydliště), vymáhacímu úředníku krajské prokuratury a tamější účtárně.¹⁵⁴ Proti tomuto usnesení se dne 18. října 1956 odvolal František Čech, toho času v UNZ – Příbram. Jako důvod v protokolu uvedl, že byl připraven na přelíčení počátkem měsíce července v Liberci, ale byl zařazen do procesu v Jilemnici, „*tedy do místa, kde ani trestní čin spáchán nebyl ani jsem neměl bydliště a ani jediného ze spoluobviněných jsem neznal. Mezi tím byl jsem zaměstnán prací na drani peří v Liberci a za toto těž příslušná část mi nebyla proplacena.*“¹⁵⁵ Čech dne 13. října 1957 písemně požádal krajskou prokuraturu o prominutí nákladů a záloh cestou milosti, neboť usoudil, že jeho žádost nebyla žádost kladně vyřízena.¹⁵⁶ Ačkoliv nemáme v archivních dokumentech odpověď, podle dokumentů z ledna 1957 byla Čechovi částka odpuštěna a byla mu naučtována pouze vazba do 23. července 1952.¹⁵⁷ Stejně tak odmítl uhradit částku 3278,96 Kč František Jiránek, který tvrdil, že mu byla počítána i náhrada z šesti měsíců vazby, kdy byl v NPT.

Samotný Jiránek a jeho žena Jindřiška měli asi největší problém s konfiskací majetku, neboť vlastnili statek s 9,41 ha půdy. Podle protokolu, který byl vytvořen pro zajištění jejich majetku, měli v roce 1952 2 koně, 9 dojnic, 5 jalovic, 6 telat, 1 ovci, 2 prasnice, 16 selat, 3 vepře, 1 chovného kance, 12 slepic a jednoho kohouta. Jejich mrtvý inventář pak zahrnoval farmářské vybavení včetně obrabeče na seno, dvou kusů elektrického dojení, cirkulárky, dvou elektrických motorů či mlátičky.¹⁵⁸ Dne 10. října 1954 požádala Jindřiška Jiránková krajskou prokuraturu v Praze, aby jí byly ponechány zemědělské stroje, šaty po Jiránkovi, šicí stroj, pračka, rádio a bytové zařízení. Jako argument pro hospodářské stroje uváděla, že stroje

¹⁵³ TAMTÉŽ, Stížnost Pavla Kašťáka proti hrazení obhajoby ze dne

¹⁵⁴ TAMTÉŽ, Usnesení o povinnosti nahradit náklady náklady trestního řízení a vyšetřovací vazby Rudolfa Kodejše ze dne 26. září 1956.

¹⁵⁵ TAMTÉŽ, Protokol sepsaný v UNZ – Příbram s odsouzeným Františkem Čechem ze dne 18. října 1956.

¹⁵⁶ TAMTÉŽ, František Čech, žádost o prominutí nákladů soudních výloh a vazby cestou milosti.

¹⁵⁷ TAMTÉŽ, Seznam neuhrazených nákladů výkonu trestu odnětí svobody Františka Čecha ze dne 3. ledna 1957.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ, Protokol k zajištění veškerého majetku nacházejícího se v zemědělské usedlosti F. Jiránka a J. Jiránkové.

potřebuje pro obdělávání půdy, aby mohla splnit dodávky. Zajímavou je žádost o ponechání rádia z důvodu, že bez rádia je „v dnešní době již nemožné nesledovat denní události a přednášky týkající se přímo mé práce, jednak se u dětí ve škole předpokládá, že mají možnost doma poslouchat radio a ve škole se přímo navazuje na některé pořady pro mládež.“ Jako největší argument pak Jiránkové slouží stáří a opotřebenost všech věcí, neboť usuzuje, že by pro nového nabyvatele neznamenal žádný přínos.¹⁵⁹ K žádosti Jiránkové se kladně postavila i Rada MNV v Dolní Branné.¹⁶⁰ Celá se komunikace ve fondu Státního soudu Praha nenachází, věc se nicméně řešila ještě o dva roky později, jak dokazuje zpráva Finančního odboru rady ONV ve Vrchlabí Krajské prokuratury.¹⁶¹

Velmi zajímavou součástí poprocesní komunikace je žádost Galiny Čechové, manželky Františka Čecha, o navrácení zabaveného psacího stroje. Čechová na počátku roku 1953 požádala Finanční referát Jednotného národního výboru v Liberci o vydání psacího stroje. Jako důvod uvedla, že po uvěznění manžela zůstala sama jako živitelka rodiny a její výdělek nepokryje životní potřeby rodiny. Je tedy nucena si přivydělávat psaním kalkulací ve volném čase.¹⁶² K žádosti připojila i místopřísežné prohlášení sestry Taťany Flekové, že její bývalý manžel Josef David daroval Čechové v roce 1944 tento psací stroj, avšak není k tomu dochovaný účet.¹⁶³ Připojila i potvrzení ze zaměstnání, podniku Stavokombinát v Liberci: závodní rada potvrdila, že Čechová v podniku pracuje jako fakturistka od roku 1949 a že jí mohou „hodnotiti po této stránce mezi nejlepší zaměstnance našeho podniku.“¹⁶⁴ Jednotný národní výbor v reakci na to odeslal dokumenty krajské prokuratury, přičemž uvádí: „Uplatněný vlastnický nárok nepovažujeme za prokázaný místopřísežným prohlášením sestry žadatelky, a proto přenecháváme žádost k rozhodnutí podle § 282 tr. ř.“¹⁶⁵ Krajská prokuratura na tento požadavek reagovala zasláním žádosti Okresnímu oddělení Veřejné bezpečnosti v Liberci o vyšetření sociálních a majetkových poměrů Galiny Čechové.¹⁶⁶ Okresní oddělení VB reagovalo o téměř měsíc později, 22. dubna 1953, přičemž ve zprávě potvrzuje vše, co již udala Čechová.¹⁶⁷ Příběh má dobrý konec, dne 26. listopadu 1953 vydala Krajská prokuratura

¹⁵⁹ TAMTÉŽ, Žádost o ponechání zabaveného majetku Jindřišky Jiránkové ze dne 10. října 1954.

¹⁶⁰ TAMTÉŽ, Vyjádření rady MNV k žádosti p. Jiránkové Jindř. ze dne 21. října 1954.

¹⁶¹ TAMTÉŽ, Zpráva Finančního odboru rady ONV ve Vrchlabí Krajské prokuratury v Praze ze dne 12. července 1956.

¹⁶² TAMTÉŽ, Dopis Galiny Čechové JNV v Liberci dne 8. února 1953.

¹⁶³ TAMTÉŽ, Místopřísežné prohlášení Taťany Flekové ze dne 26. ledna 1953,

¹⁶⁴ TAMTÉŽ, Potvrzení komunálního podniku Stavokombinát pro Galinu Čechovou ze dne 27. ledna 1953.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ, Zpráva JNV v Liberci krajské prokuratury ze dne 17. února 1953

¹⁶⁶ TAMTÉŽ, Žádost KP o vyšetření majetkových a sociálních poměrů Galiny Čechové ze dne 19. března 1953.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ, Zpráva Okresního oddělení VB v Liberci Krajské prokuratury ze dne 22. dubna 1953.

v Praze usnesení o propuštění jednoho kufříkového psacího stroje značky Wanderer. V odůvodnění píše: „*Ježto kufříkového psacího stroje je zapotřebí k zabezpečení dítěte, tedy osob, o něž je odsouzený povinen pečovati, bylo rozhodnuto, jak shora uvedeno.*“¹⁶⁸ Jedna kopie tohoto dokumentu byla odeslána na finanční referát JNV v Liberci a druhá Galině Čechové. Na tomto příkladu je skvěle vidět komunikace mezi jednotlivými úřady ve věcech finančních.

¹⁶⁸ TAMTÉŽ, Usnesení KP v Praze ohledně propuštění psacího stroje ze dne 26. listopadu 1953.

7. Propouštění vězňů

Všichni odsouzení byli propuštěni předčasně. Dne 30. července 1956 byl na základě usnesení komise pro podmíněné propuštění u krajského soudu v Hradci Králové propuštěn Miloslav Kochánek.¹⁶⁹ Jak bylo již výše psáno, dne 6. června 1959 byl propuštěn Josef Ševčík (ačkoliv zpravodaj MÚ Vysoké nad Jizerou Větrník uvádí, že byl propuštěn na amnestii¹⁷⁰). Dne 30. května 1959 se usnesl Krajský soud v Praze o podmíněčném propuštění Bohumila Rychtra se zkušební dobou sedmi let. Rychtr se v žádosti poukazoval na svůj vysoký věk, zdravotní stav a že odpykal již více než polovinu svého trestu. Pozitivní posudek na Rychtra napsal i náčelník věznice.¹⁷¹ Dne 2. prosince 1959 byl na základě milosti prezidenta republiky prominut zbytek trestu Augustinu Kubátovi, načež byl odsouzený 16. prosince 1959 propuštěn.¹⁷²

Zbytek odsouzených byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky ze dne 9. května 1960, která byla vyhlášena na oslavu patnáctého výročí osvobození republiky Sovětskou armádou.¹⁷³ Václav Petrák, Pavel Kašťák, František Jiránek, Miloslav Štěpánek a František Čech byl propuštěn 10. května 1960, Rudolf Kodejš pak o dva dny později.¹⁷⁴ Pro větší přehled uvádím tato data v tabulce:

Odsouzený	Den propuštění	Důvod
Pavel Kašťák	10. května 1960	Amnestie z roku 1960
Rudolf Kodejš	12. května 1960	Amnestie z roku 1960
František Jiránek	10. května 1960	Amnestie z roku 1960
Václav Petrák	10. května 1960	Amnestie z roku 1960
František Čech	10. května 1960	Amnestie z roku 1960
Miloslav Štěpánek	10. května 1960	Amnestie z roku 1960
Augustin Kubát	16. prosince 1959	Podmínečné propuštění
Bohumil Rychtr	30. října 1959	Podmínečné propuštění
Josef Ševčík	4. června 1959	Podmínečné propuštění

¹⁶⁹ TAMTÉŽ, Vyrozmění o propuštění odsouzeného Miloslava Kochánka ze dne 31. července 1956.

¹⁷⁰ Odložená spravedlnost – rehabilitace, *Větrník – zpravodaj městského úřadu Vysoké nad Jizerou*, Vysoké nad Jizerou 1991, s. 9-10.

¹⁷¹ NA, f. StS, neuspoř. Usnesení KS v Praze o podmíněčném propuštění Bohumila Rychtra ze dne 30. října 1959.

¹⁷² TAMTÉŽ, Věc: ods. Augustin Kubát, náklady tr. Řízení ze dne 2. února 1960.

¹⁷³ Rozhodnutí presidenta a vlády Republiky československé ze dne 9. května 1960 o amnestii.

¹⁷⁴ NA, f. StS, neuspoř. osobní karty odsouzených.

Rudolf Stránský	21. srpna 1956	Milost prezidenta republiky
Miroslav Kochánek	30. července 1956	Podmínečné propuštění

8. Události po propuštění

O osudech jednotlivých účastníků procesu nemáme podrobnější zprávy a vzhledem k relativní „čerstvosti“ událostí nemáme doklady o datu a místě jejich úmrtí, viz. zákon § 23 odst. 1 písm. d) zákona č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení.¹⁷⁵ Nejpodrobnější informace o pozdějším životě máme o Bohumilu Rychtrovi, Josefu Ševčíkovi a Františku Čechovi. U Rychtra je to zapříčiněno zejména prací jeho rodiny, syna Arno Rychtra a zete Zdeňka Kováře staršího, kteří dbali na zachování odkazu jak samotného hoteliéra, tak Rychtrovy boudy. Velkou zásluhu na tom má i syn Zdeňka Kováře Milan, který amatérskou badatelskou prací zveřejnil informace nejen o Rychtrovi, ale i o celém procesu. Po svém propuštění v roce 1959 se Rychtr uchýlil na zestátněnou Rychtrovu boudu, která spadala pod správu Lidového spotřebního družstva Jednota, kde se věnoval rodině a správce boudy, již se stala jeho dcera Libuše Kovářová. Byl mu vyměřen důchod 207 Kčs. Bohumil Rychtr zemřel 6. ledna 1986 na selhání ledvin.¹⁷⁶

O pozdějším životě Josefa Ševčíka máme informace z článku „*Odložená spravedlnost*“ ve zpravodaji Městského úřadu Vysokého nad Jizerou z roku 1991 napsaného po Ševčíkově rehabilitaci Krajským soudem v Hradci Králové. Text napsaný rodinou popisuje událost, kdy byl Ševčík odvezen Státní tajnou bezpečností do Semil a byl na něj vyvíjen nátlak, aby spolupracoval s StB. Údajně odmítl a skončilo, když mu bylo vyhrožováno návratem do vězení: „*Přesvědčování končí teprve, když se p. Ševčík postaví s čepicí v ruce ke dveřím a čeká na odvoz do Valdic.*“ Událost není datována, ale vzhledem k tomu, že je odkazováno na Ševčíkovo podmíněné propuštění, můžeme odhadovat, že se stala mezi lety 1959 a 1964, tedy v době jeho pětileté zkušební doby. Text zároveň uvádí, že Ševčík byl rehabilitován posmrtně.¹⁷⁷

¹⁷⁵ ČESKO. § 23 odst. 1 písm. d) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů – znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 24. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301#p23-1-d>

¹⁷⁶ KOVÁŘ, Milan. *O Bohumilu Rychtrovi*. Rychtrova Bouda [online]. Benecko, 2020. [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <http://rychtrovka.cz/home/o-nas/o-bohumilu-rychtrovi.html>

¹⁷⁷ *Odložená spravedlnost – rehabilitace, Větrník – zpravodaj městského úřadu Vysoké nad Jizerou, Vysoké nad Jizerou 1991, s. 9-10.*

Obrázek 13: Fotografie vyšetřovaného Františka Čecha při nástupu do vazby v roce 1962, ABS, f. VS, V-1629 Ústí nad Labem, podsvazek Osobní vyšetřovací svazek č. 1240, proti osobě ČECH František.

Jméno JUDr. Františka Čecha se ve složkách StB objevuje několikrát. Ještě ve vězení se seznámil s několika dalšími vězni, například s Josefem Hrubým nebo Karlem Horáčkem, se kterými udržoval kontakt i po propuštění.¹⁷⁸ Zároveň v roce 1958, ještě během výkonu trestu, proběhlo rozvodové řízení mezi ním a Galinou Čechovou (ta se později provdala a vzala jméno Maršíšková). Po propuštění pracoval jako opravář plynoměrů pro národní podnik Severočeské plynárny.¹⁷⁹ Dne 29. ledna 1962 bylo proti Čechovi zahájeno vyšetřování, přičemž jako důvod je uvedeno, že „udržoval rozsáhlé styky s celou řadou osob, s nimiž se navzájem utvrzoval v tom, že dojde ke zničení soc. stát. zřízení v Československu. Nadto sám pronášel štvavé výroky proti státu, které svým obsahem podřývaly soc. zřízení republiky.“¹⁸⁰ Dne 1. února 1962 byl předveden a následně vzat do vazby. Dne 29. května 1962 proběhl soudní proces u Krajského soudu v Ústí nad Labem s Františkem Čechem, Ladislavem Havlíkem a Aloisem Šteflem. Čech a Havlík byli odsouzeni podle §79a/a tr. z. k patnácti (Čech) a osmnácti (Havlík) měsícům odnětí svobody.¹⁸¹ Čech dostal menší trest díky tomu, že na základě svého doznání usvědčil i Havlíka. Trest vykonával v Litoměřické věznici. V roce 1971 rozhodl Nejvyšší soud

¹⁷⁸ Archiv bezpečnostních složek, fond VS, sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V): arch. č. V-1629 UL, Skupinový vyšetřovací svazek č.1240 proti Čech František a spol. (V-1629_ul-001)

¹⁷⁹ ABS, f. VS, V-1629 Ústí nad Labem, Osobní vyšetřovací svazek č. 1240 proti Františku Čechovi, Protokol o výsledku obviněného ze dne 31. ledna 1962

¹⁸⁰ ABS, f. VS, V-1629 Ústí nad Labem, Osobní vyšetřovací svazek č. 1240 proti Františku Čechovi, Usnesení o zahájení vyšetřování a stíhání (V-1629-UL-003-0005)

¹⁸¹ TAMĚŽ, Skupinový vyšetřovací svazek č.1240 proti Čech František a spol., Rozsudek

ČSR, že rozsudek je nezákonný, neboť skutky, které odsouzení provedly, nenaplňovaly podstatu trestného činu, čímž byl rozsudek zrušen.¹⁸² Na základě rešerše Archivu bezpečnostních složek dále víme, že byl dne 29. ledna 1985 skartován svazek č. 618965 MV, ve kterém byl veden jako agent pod krycím jménem „Svátek“.

Všichni odsouzení jsou, ať už osobně nebo posmrtně, rehabilitováni na základě zákona č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci.¹⁸³

¹⁸² TAMTÉŽ, Skupinový vyšetřovací svazek č.1240 proti Čech František a spol., Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR (V-1629-UL-001-0072)

¹⁸³ ČESKO. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci – znění od 31. 12. 1992. [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 24. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119#p2-1-c>

Závěr

Shrnutím osudů odsouzených se dostáváme na závěr mého výzkumu a je na čase shrnout a zformulovat a zhodnotit jeho závěry. Politický proces „Pavel Kašťák a spol.“ je jedním ze čtyř procesů, které spojovala osoba odbojáře, agenta CIC, funkcionáře ČSNS a bývalého předsedy Okresního národního výboru v Jilemnici Josefa Zemana. Ten se pokusil vybudovat zpravodajskou síť, jejímž cílem bylo dostat na Západ informace o dění v Československu. Po nálezů několika mrtvých schránek je část skupiny odhalena a po zatčení a výsleších několika členů jsou zadrženi všichni členové skupiny. Celkem jedenáct osob bylo odsouzeno pro trestný čin velezrady dle §78 odst. 2) písm. a), a odst. 1), písm. c) trestního zákona z roku 1950 k trestům odnětí svobody od 10 do 20 roků, propadnutí celého jmění, ztrátě čestných práv občanských a propadnutí věcí. Nikdo z odsouzených nevykonal trest celý – šest z nich bylo propuštěno na amnestii z roku 1960, čtyři byli podmíněčně propuštěni a jeden dostal milost prezidenta republiky.

Díky poměrně zachovalým archiváliím uloženým v Národním archivu máme přehled o jednotlivých aktérech procesu – nejen osobách, ale i institucích jako krajská prokuratura, Státní tajná bezpečnost, matriky, místní národní výbory a místní úřadovny Veřejné bezpečnosti. Díky tomu můžeme podrobně mapovat jejich komunikaci, rozdíly mezi jednotlivými aktéry (například na základě lokace) a vidět tak do „backstage“ celého politického procesu. Spis je zároveň velmi živý – byl různě zasílán, doplňován (např. v rámci finančních záležitostí) a i do samotného rozsudku bylo během propouštění a rehabilitací připsáno. Chybou je neuspořádanost celého fondu – nemůžeme vyloučit, že se v celém fondu Státního soudu Praha nenachází ještě další informace k procesu. Naopak archiválie uložené v Archivu bezpečnostních složek, zejména pak vyšetřovací spisy jsou řádně uspořádány a zdigitalizovány. Zde nalezneme zejména protokoly z výslechů, rozkazy k zatčení, soupis zabavených věcí a další informace, které pomáhají dotvářet obraz nejen procesu, ale i osobností jednotlivých odsouzených.

Můžeme tedy říci, že v případě skupiny Pavla Kašťáka se nejednalo pouze o vykonstruovaná obvinění jako například v případě procesu s Miladou Horákovou, ale mělo reálný základ v podobě Zemanovy zpravodajské sítě. Vzhledem k tomu, že vycházíme pouze z materiálů vytvořených složkami totalitní moci, neznáme motivace odsouzených či to, jak moc vědomě spolupracovali se Zemanem. Proto je velmi důležité mít k těmto informacím odstup a snažit se pochopit, za jakým účelem byly vytvořeny. Cituji část rozhovoru prof. PhDr. Michala Stehlíka, Ph.D. pro ČT24: „Takže nějak zbožšťovat svazky, že ony jsou nositelem pravdy o

naší minulosti, to je trošku pokroucený názor... Pravdu o naší minulosti nám může říct soubor informací. Nemůžeme na to nahlížet postavením bezpečnostních aparátu.“¹⁸⁴

Výsledek práce splnil očekávání. Podařilo se mi zrekonstruovat průběh lokálního procesu s jeho specifiky na základně archivních dokumentů a ukázat na něm způsob komunikace státního aparátu na různých úrovních. Zároveň má toto téma stále co nabídnout, lze jej propojit s dalšími procesy v tomto regionu či během akce „Léto“, komparovat s nimi či komplexněji popsat osobu a motivace Josefa Zemana, případně proces lépe zasadit do celorepublikového kontextu a porovnat tuto událost s jinými událostmi, například z jiného kraje. Zároveň, ačkoliv již nikdo z odsouzených nežije (nejmladšímu účastníkovi, Václavu Petrákovi by bylo v době psaní tohoto textu 103 let), lze využít orální historii, případně, pokud bude to bude možné, osobní korespondenci či deníkové zápisky. To by mohlo pomoci objasnit motivace členů skupiny. Tomu bych se chtěl případně věnovat ve své magisterské diplomové práci či dalších textech.

¹⁸⁴ Daniela DRTINOVÁ, Michal STEHLÍK. „Svazky StB nelze zbožšťovat,“ říká Michal Stehlík. *ČT24* [online]. 13. 4. 2013 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelivize.cz/archiv/1105183-svazky-stb-nelze-zbozstovat-rika-michal-stehlik>

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Fond Domáci odboj 1938–1945, kr. 6, inv. č. 47-4, soudní řízení proti kolaborantům a zrádcům Vysoké nad Jizerou, Vojenský historický archiv.

Fond Státní soud Praha, datace 1948-1952, Národní archiv.

Sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V), Archiv bezpečnostních složek.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové: Sbírka matrik Východočeského kraje.

Zákony

Rozhodnutí prezidenta republiky č. 46/1955 Ú. 1. ze dne 9. května 1955, dostupné online na: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-9-kvetna-1955>

Rozhodnutí prezidenta republiky č. 117/1957 Ú. 1. ze dne 1. prosince 1957, dostupné online na: <http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/amnestie-z-1-prosince-1957>

ČESKO. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci – znění od 31. 12. 1992. [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 24. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119#p2-1-c>

ČESKO. § 23 odst. 1 písm. d) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů – znění od 1. 2. 2022. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 24. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-301#p23-1-d>

ČESKO. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci – znění od 31. 12. 1992. [online]. © AION CS 2010–2023 [cit. 24. 6. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-119#p2-1-c>

Literatura

BABKA, Lukáš. VOREL Jaroslav. ŠIMÁNKOVÁ, Alena ed. *Československá justice v letech 1948-1953 v dokumentech*. Praha 2004

BENČÍK, Antonín, RICHTER, Karel, *Vražda jménem republiky: Tragický osud generála Heliodora Píky*, Praha 2006.

BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, *Revize politických procesů a rehabilitace jejich obětí v komunistickém Československu*, Praha 2021.

DOSTÁL, Vladimír. *Agrární strana. Její rozmach a zánik*. Brno 1998

DVOŘÁKOVÁ, Zora, *Navzdory nenávisti a mstě*, Třebíč 2002

GERSTNER, Miloš, *Cesty po kousku nebe*, Benecko 1992

KAPLAN, Karel. PALEČEK, Petr, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001

LUŠTINEC, Jan, *Jilemnice – historická zastavení*. Jilemnice 2000

RYCHLÍK, Jan. *Československo v období socialismu 1945–1989*, Praha 2020, s. 127

WALTON, Douglas N., *Informal logic: a handbook for critical argumentation*, Cambridge university press, Cambridge 1989.

Dobová periodika

GERSTNER, Miloš. *Pojďte s námi do bálu*. Krkonoše: časopis Správy Krkonošského národního parku, Vrchlabí 1982.

Odložená spravedlnost – rehabilitace, *Větrník* – zpravodaj městského úřadu Vysoké nad Jizerou, Vysoké nad Jizerou 1991

Proces s velezrádci a špiony z Jilemnicka, Nová horská ves, Jilemnice 1952.

Soud nad skupinou velezrádců a špionů z Jilemnicka. Cesta míru. Liberec, 1955, 1(34), 1.

Periodika

NAVRÁTIL, Ivo. *Oheň na strážníku. Procesy s tzv. Zelenou internacionálou na Jilemnicku*. Z Českého ráje a Podkrkonoší: vlastivědný sborník; 16, Semily 2003, s. 152.

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny - 1920–2006, Český statistický úřad, Praha 2008

ANEV, Petr, *Procesy s údajnými přísluhovači Zelené internacionály*. *Paměť a dějiny*. Praha, 2012(04),

Absolventské práce

MASOPUSTOVÁ, Petra, *Politický proces s tzv. zelenou internacionálou na Liberecku*, Diplomová práce, Technická univerzita Liberec, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, Liberec 2014.

ŠKERLE, Michal, *Státní soud a Státní prokuratura a jejich role v politických procesech*, Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno 2010.

Internetové zdroje

DRTINOVÁ, Daniela, STEHLÍK, Michal „Svazky StB nelze zbožšťovat,“ říká Michal Stehlik. ČT24 [online]. 13. 4. 2013 [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1105183-svazky-stb-nelze-zbozstovat-rika-michal-stehlik>

KOVÁŘ, Milan. *O Bohumilu Rychtrovi*. Rychtrova Bouda [online]. Benecko, 2020. [cit. 2023-06-24]. Dostupné z: <http://rychtrovka.cz/home/o-nas/o-bohumilu-rychtrovi.html>

ZEMAN, Vladimír, *Paměť Národa*, Příběhy našich sousedů (<https://www.pametnaroda.cz/cs/zeman-vladimir-1946>) [citováno k 18. 2. 2023]